

BOSNA I HERCEGOVINA
VUJEĆE MINISTARA
DIREKCIJA ZA EKONOMSKO PLANIRANJE

BOSNIA AND HERZEGOVINA
COUNCIL OF MINISTERS
DIRECTORATE FOR ECONOMIC PLANNING

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА
ДИРЕКЦИЈА ЗА ЕКОНОМСКО ПЛАНИРАЊЕ

Босна и Херцеговина Економски трендови

Јануар – март 2010.

Јуни 2010.

Садржај :

I. РЕАЛНИ СЕКТОР

- Индустијска производња
- Малопродаја
- Грађевинарство
- Тржиште рада
 - Запосленост и незапосленост
 - Плате
 - Пензије

II. ЈАВНЕ ФИНАНСИЈЕ – ФИСКАЛНИ РАЗВОЈИ

- Индиректни порези
- Директни порези
- Закони о порезу на доходак и доприносе
- Извршење Буџета централних нивоа за 2008. Годину
- Јавни вањски дуг

III. ЦИЈЕНЕ, МОНЕТАРНИ И ФИНАНСИЈСКИ СЕКТОР

- Цијене
- Развој монетарног сектора у БиХ
- Банкарски сектор у БиХ
- Тржиште капитала у БиХ

IV. ВАЊСКИ СЕКТОР

- Вањска трговина робама
- Вањска трговина по земљама
- Платни биланс БиХ

V. ДИРЕКТНЕ СТРАНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ

ПРИЛОЗИ :

Табела 1: Индустијска производња у БиХ

Табела 2: Индустијска производња у ФБиХ

Табела 3: Индустијска производња у РС

Табела 4: . Реални сектор БиХ - индустрија и услуге

Табела 5: Реални сектор-ентитетски преглед

Табела 6: Тржиште рада

Табела 7: Раст и структура монетарних агрегата (крај периода)

Табела 8: Индекс потрошачких цијена (CPI)

Табела 9: Раст и секторска структура кредита (крај периода)

Табела 10: Раст и секторска структура депозита (крај раздобља)

Табела 11: Каматне стопе у БиХ (просјек периода)

Табела 12: Увоз и извоз роба у БиХ

Табела 13: Главни трговински партнери БиХ

СПИСАК ГРАФИКОНА:

- Графикон 1: Упоредни приказ реалног раста
- Графикон 2: Стопе раста индустријске производње
- Графикон 3: Доприноси расту индустријске производње по категоријама производа
- Графикон 4: Структура раста индустријске производње у БиХ
- Графикон 5: Доприноси расту индустријске производње у процентним поенима по индустријама
- Графикон 6: Структура раста промета у БиХ малопродаји
- Графикон 7: Структура годишњег раста вриједности извршених у БиХ грађевинских радова у првом тромјесечју
- Графикон 8: Број незапослених лица у БиХ, ФБиХ и РС, стопе промјене - поређење
- Графикон 9: Прикупљени приходи од индиректних пореза по врстама у I кварталу 2005.-2010.
- Графикон 10: Распооређени приходи од индиректних пореза у I кварталу 2009.-2010.
- Графикон 11: Стање јавног вањског дуга, удио у БДП и сервисирање, 2002.-2010.
- Графикон 12: Стање и структура јавног вањског дуга БиХ 2002.-2010.
- Графикон 13: Допринос појединачних категорија у укупној инфлацији у БиХ
- Графикон 14: Поређење девизних резерви ЦББиХ у К1
- Графикон 15: Поређење девизних резерви и новчане масе
- Графикон 16: Кретање ЕКС на кредите у БиХ
- Графикон 17: Годишње стопе раста депозита становништва БиХ и земаља у регији
- Графикон 18: Кретање ЕКС на депозите у БиХ
- Графикон 19: Тржишна капитализација у милионима УСД у СЕЕ региону за И квартал 2010.
- Графикон 20: Укупна тржишна капитализација у БиХ за I квартал 2010.
- Графикон 21: Индекси инвестицијских фондова сарајевске и бањалучке берзе БИФХ и ФИРС
- Графикон 22: Индекси најуспјешнијих компанија на сарајевској и бањалучкој берзи (САСХ-10 и БИРС)
- Графикон 23: Промет на БиХ тржишту вриједносних папира за И квартал 2010.
- Графикон 24: Промјене увоза и извоза те стопе покривености увоза извозом земаља региона за I квартал 2010.г.
- Графикон 25: Учешће појединих категорија производа у укупном увозу за К1 2010.г. и за претходне извјештајне периоде
- Графикон 26: Учешће појединих категорија производа у укупном извозу за К1 2010.г. и за претходне извјештајне периоде
- Графикон 27: Учешће увоза, извоза и раст/пад извоза по главним трговинским партнерима за К1 2010.г.
- Графикон 28: Учешће у увозу/извозу појединих групација/асоцијација земаља за К1 2010.г.
- Графикон 29: Индекс цијена роба и енергије
- Графикон 30: Текући рачун БиХ за период 2004.-2009.
- Графикон 31: Удио дефицита на текућим рачунима у БДП-у одабраних земаља (2007.-2009.)
- Графикон 32: Стање ФДИ по кварталима у БиХ
- Графикон 33: Најзначајнија улагања у БиХ по земљама до 31.марта 2010.г.
- Графикон 34: Регистровани ФДИ у БиХ по дјелатностима

СПИСАК ТАБЕЛА:

- Табела 1: Номинални и реални раст плата у БиХ
- Табела 2: Прикупљени индиректни порези у првом кварталу 2005.-2010.
- Табела 3: Приходи од директних пореза, осталих такси, казни и накнада и доприноса у I кварталу 2009. и 2010.
- Табела 4: Годишње стопе раста
- Табела 5: Спољнотрговински индикатори за К1 2010.г. и за претходне извјештајне периоде
- Табела 6: Увоз, извоз, њихове промјене и дефицит по групацијама/асоцијацијама земаља за К1 2010.г.
- Табела 7: Платни биланс БиХ

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА:

АРС	– Анкета о радној снази	ОР	– Обавезне резерве
БД	– Брчко Дистрикт	ПБ	– Платни биланс
БДП	– Бруто домаћи производ	ПДВ	– Порез на додану вриједност
БДВ	– Бруто додана вриједност	ПИФ	– Приватизацијски инвестицијски фонд
БХАС	– Агенција за статистику Босне и Херцеговине	ПЈИ	– Програм јавних инвестиција
БИФХ	– Индекс босанских инвестицијских фондова	РС	– Република Српска
БиХ	– Босна и Херцеговина	САСЕ	– Сарајевска берза
БЛСЕ	– Бањалучка берза	САСХ-10	– Индекс дизајниран за приказ резултата 10 најбољих компанија листираних на Сарајевској берзи
ЦББиХ	– Централна банка Босне и Херцеговине	СБ	– Свјетска банка
ЦЕФТА	– Средњоевропски споразум о слободној трговини	СЕЕ	– Југоисточна Европа
ЦПИ	– Индекс потрошачких цијена	СИПА	– Државна агенција за истраге и заштиту
ДОБ	– Документ оквирног буџета	СМТК	– Стандардна међународна трговинска класификација
ДСУ	– Директна страна улагања	СОР	– Средњорочни оквир расхода
ЕБРД	– Европска банка за обнову и развој	СРС	– Средњорочна развојна стратегија
ЕЦ	– Европска комисија	ССП	– Споразум о стабилизацији и придруживању
ЕКС	– Ефективна каматна стопа	ССТ	– Споразум о слободној трговини
ЕРС-10	– Индекс дизајниран за приказ резултата 10 компанија из система Електропривреде РС	СВФ	– Статистика владиних финансија
ЕУ	– Европска унија	УИО	– Управа за индиректно опорезивање БиХ
ФБиХ	– Федерација Босне и Херцеговине	УСАИД	– Агенција Сједињених Држава за међународни развој
ФИРС	– Индекс инвестицијских фондова РС	П1 2008	– прва половина 2008. године
ФИСИМ	– Услуге финансијског посредовања индиректно мјерене	К1 2008	– први квартал 2008. године
ЈР УИО	– Јединствени рачун Управе за Индиректно опорезивање	М0	– Резервни новац
КМ	– Конвертибилна марка (међународни стандард ИСО 4217)	М1	– Трансакцијски новац
ММФ	– Међународни монетарни фонд	М2	– Новац у ширем смислу
МВТЕО	– Министарство вањске трговине и Економских односа	QM	– Квази новац
ОМА	– Одјел за макроекономску анализу Управног одбора Управе за индиректно опорезивање	мКМ	– милиони КМ
		г /г	– стопа раста која подразумева промјену у односу на исти период претходне године
		м/м	– стопа раста која подразумева промјену у односу на претходни мјесец текуће године

ГЛАВНИ ЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЉИ У БиХ - годишњи показатељи

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009
Номинални БДП БиХ (у милионима КМ)	18.338	21.366	24.709	28.093	27.975*
Номинална стопа раста (у %)	-	17,5%	15,6%	13,7%	-0,4%*
Реална стопа раста (у %)	-	9,8%	10,9%	5,9%	-3,0%*
Становништво (хиљаде)	3.843	3.843	3.842	3.842	3.843*
БДП пер capita (у КМ)	4.772	5.560	6.431	7.312	7.279*
Број незапослених у БиХ (у хиљадама)	508	516	527	493	498
Просјечне нето плате у БиХ (у КМ)	534	575	645	752	790
ЦПИ (индекс потрошачких цијена)	-	6,1%	1,5%	7,4%	-0,4%
Консолидовани буџет БиХ (у % БДП)					
Приходи	38,8%	40,2%	39,8%	24,8%	27,4%
Расходи	36,6%	37,6%	38,7%	23,4%	27,8%
Салдо	2,2%	2,6%	1,1%	1,4%	-0,4%
Вањски јавни дуг	23,7%	19,0%	15,7%	14,7%	21,0%
Новац и кредити (у % БДП)					
Новац у ширем смислу (М2)	37,9%	38,9%	42,5%	44,1%	44,3%
Кредитирање приватног сектора	19,3%	21,0%	23,7%	24,4%	22,9%
Платни биланс**					
Салдо текућег рачуна у мил. КМ	-2.934	-1.493	-2.731	-3.970,9	1.807,1
У % БДП-а	-17,1%	-7,8%	-10,4%	-15,1%	-7,5%
Трговински биланс**					
Извоз роба и услуга (у мил. КМ)	5.590,0	7.023,4	8.123,2	9.090,0	7.651,3
(стопа раста у %)	20,4%	25,6%	15,7%	11,9%	-15,8%
Увоз роба и услуга (у мил. КМ)	12.467	12.650	14.972	17.270	13.265
(стопа раста у %)	11,8%	1,5%	18,4%	15,4%	-23,2%
Биланс роба и услуга (у % БДП-а)	-40,2%	-29,2%	-31,5%	-33,1%	-23,4%
Бруто девизне резерве**					
У милионима КМ	4.224,5	5.451,7	6.698,5	6.295,7	6.212,1
У мјесецима увоза роба и услуга	3,0	5,0	5,5	4,3	5,6
Сервисирање вањског јавног дуга					
У милионима КМ	230	270	239	152,91	246
У % извоза роба и услуга	4,2%	3,8%	3,0%	2,2%	3,0%

* Процјена ДЕП

** Извор: Централна банка БиХ за приходе, трошкове и нето кредитирање, као платни биланс.

Извор: Агенција за статистику БиХ за националне рачуне, становништво, цијене и тржиште рада

ГЛАВНИ ЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЉИ У БиХ - прво тромјесечје

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Реални сектор						
Индустријска производња БиХ - раст физичког обима ⁽¹⁾	-2,20%	9,70%	14,94%	7,02%	-0,42%	1,25%
Прерађивачка индустрија БиХ - раст физичког обима ⁽¹⁾	-5,20%	8,80%	25,71%	4,71%	-2,29%	0,06%
Број незапослених у БиХ - просјек (у хиљадама)	496	513	535	515	491	518
Просјечне плате у БиХ - просјек (у КМ)	527	560	646	706	788	790
СРП (индекс потрошачких цијена)	-	6,9%	0,8%	6,5%	1,6%	1,7%
Новац и кредити						
	стопа раста г/г					
Новац у ширем смислу (М2)	19,22%	19,8%	26,36%	18,11%	0,02%	6,58%
Кредитирање приватног сектора ⁽²⁾	31,72%	29,6%	29,72%	29,48%	9,45%	-6,86%
Платни биланс						
Салдо текућег рачуна (у милионима КМ)	-376,2	-20,4	-295,5	-693,4	-340,4	НА
Пораст дефицита текућег рачуна (у %)	1,0%	-95%	1348,3%	134,7%	-50,9%	НА
Биланс роба и услуга						
Извоз роба и услуга (у милионима КМ)	1.106	1.407	1.779	2.065	1.684	НА
(стопа раста у %)	15%	27%	26%	16%	-18%	НА
Увоз роба и услуга (у милионима КМ)	2.301	2.333	3.044	3.838	2.955	НА
(стопа раста у %)	6%	1%	30%	26%	-23%	НА
Бруто девизне резерве						
Бруто девизне резерве - раст у %	14,24%	29,2%	24,97%	18,23%	-8,31%	2,29%
У мјесецима увоза роба и услуга	4,1	5,2	4,8	4,8	5,9	5,7

* Пројекција ДЕП

** Извор: Централна банка БиХ за приходе, трошкове и нето кредитирање, као платни биланс;

(1) Извор: БХАС- Агенција за статистику Босне и Херцеговине за период 2007.- 2010. година, док су показатељи за 2005. и 2006. годину процијењени од стране ДЕП-а на основу ентитетских индекса и пондерисања са учешћем у БиХ бруто вриједности производње.

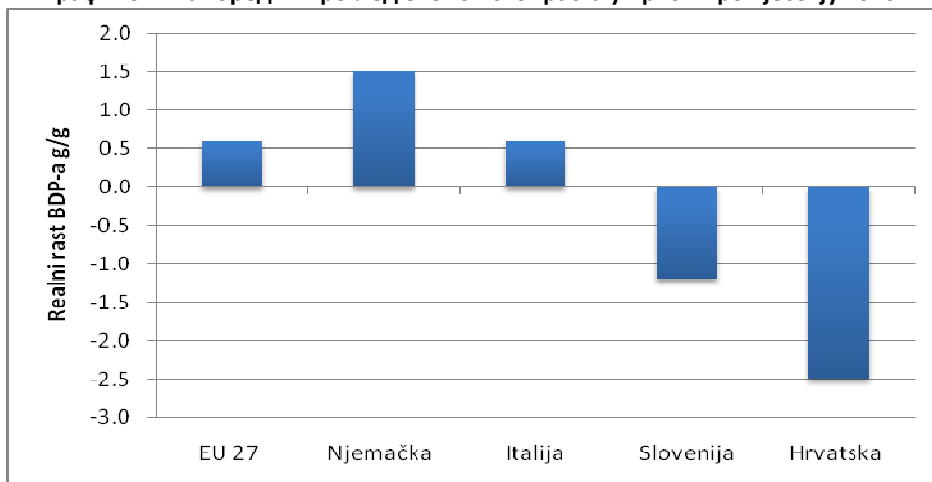
(2) Према Централној банци БиХ приватни сектор обухвата кућанства, небанкарске финансијске институције и остало.

I РЕАЛНИ СЕКТОР

Економски раст у првом тромјесечју 2010.

Екстерни фактори који су у највећој мјери довели до БиХ економске рецесије у 2009. биљеже скроман опоравак у првом тромјесечју 2010. године. Ту се прије свега мисли на економски раст ЕУ27 која је по први пут након дуго времена забиљежила позитиван годишњи раст ($0,6\% \text{ г/г}^1$) у поређењу са истим кварталом претходне године². У исто вријеме, негативан реални раст земаља из непосредног окружења (нпр. Словеније и Хрватске) је знатно нижи у односу на пад из претходне године. Све ово је заједно са растом извозних и увозних цијена довело до снажног номиналног опоравка робног извоза и знатно нижег пада увоза при чему је опоравак вањске трговине у реалном смислу највјероватније био знатно скромнији обзиром на снажан ефекат раста свјетских цијена метала и енергената. Упркос непостојању званичних статистичких података о кварталном БДП-у краткорочни индикатори указују на слабљење или чак могуће заустављање БиХ економске рецесије у првом тромјесечју 2010. године.

Графикон 1: Упоредни преглед економског раста у првом тромјесечју 2010.

Извор: Еуростат и националне статистике Словеније и Хрватске

Наиме, краткорочни индикатори указују да је дјеломичан опоравак извоза помогао скроман опоравак домаће тражње и то прије свега у домену приватне потрошње док су инвестиције наставиле снажно да падају стопом ($20\text{--}30\% \text{ г/г}$) тек нешто нижом у односу на 2009 годину. Овакав помак домаће тражње је у коначници скоро зауставио негативан тренд раста увоза из 2009. године. Наставак тренда пада броја запослених из претходне године, те скроман раст социјалних трансфера услјед почетка имплементације мјера штедње у јавном сектору ради испуњења услова из „Stand by“ аранжмана са ММФ-ом, уз раст потрошачких цијена указују на у односу на претходну годину нешто блажи пад расположивог дохода домаћинства у првом тромјесечју 2010. Ово је уз раст јавне потрошње највјероватније довело до могућег заустављања или барем успорење пада приватне потрошње у односу на претходну годину. На то донекле указују заустављање пада производње и увоза потрошачких добара. Пад вриједности увоза капиталних

¹ Извор: „Eurostat Newsrelease - euroindicators“, 81/2010 – June 2010;

² С друге стране, БиХ платни биланс за први квартал на жалост још увијек није објављен тако да је тешко говорити о опоравку новчаних прилива из иностранства како по основу текућих тако и финансијских трансакција.

добара од 22%, те снажан пад вриједности извршених грађевинских радова указују на снажан пад приватних инвестиција у првом тромјесечју 2010. године. Слаби финансијски резултати предузећа у претходној години, отежан приступ банкарским кредитима чији је раст заустављен још у претходној години, те скромна извозна очекивања су били важни фактори који су довели до овакве ситуације.

Показатељи реалног сектора са изузетком грађевинарства такође указују на заустављање негативних трендова из 2009. године. Раст физичког обима индустријске производње од 1,3% обзиром на снажну извозну оријентисаност БиХ индустрије донекле потврђује да је реални раст извоза заиста био знатно нижи од номиналног. Постепени опоравак извоза је довео до јачања превоза роба. Посебно треба истаћи да је опоравак металне индустрије у првом тромјесечју знатно допринио снажном порасту жељезничког превоза роба од преко 30%. Поред тога, након пада у 2009. забиљежен је скроман раст промета малопродаје, туризма и угоститељства у првом тромјесечју 2010. Наставак опоравка прије свега ЕУ економије би у скоријој будућности могао додатно ојачати тражњу за БиХ извозом и на тај начин још више ојачати постојеће трендове почетка економског опоравка у БиХ.

Индустријска производња у БиХ

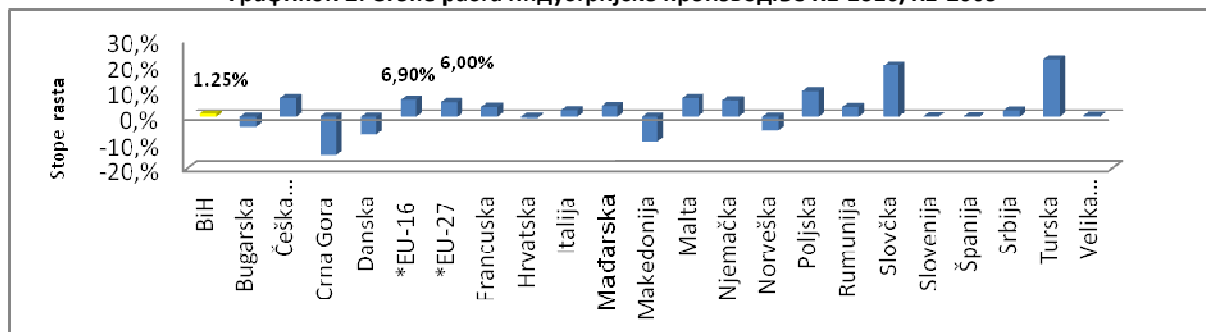
Кретање индустријске производње у Босни и Херцеговини одређено је узајамним дјеловањем низа унутрашњих и вањских фактора. Промјене домаће тражње су мање знаћајне и одражавају се понајвише кроз електричну енергију и рударство, те веома мали дио прерађивачке индустрије, док дешавања на извозним тржиштима имају примарну улогу и практички у потпуности одређују кретања индустријске производње у БиХ. Ово се посебно односи на већи дио извозно оријентиране прерађивачке индустрије у БиХ која у великој мјери овиси о стању на иностраним тржиштима. У протеклој години коју је обиљежила свјетска економска криза пад иностране тражње за БиХ производима на свјетским тржиштима био је кључни разлог пада економске активности и смањења БиХ индустријске производње од 3,3%. Након кризне године подаци из првог квартала 2010. указују да се ситуација полако стабилизује и да слиједи период оправка како у свијету тако и у БиХ. Према подацима БХАС-а у првом кварталу 2010. године БиХ је забиљежила раст индустријске производње од 1,25% у односу на исти период претходне године.³ Главни разлози за стабилизацију индустријске производње у БиХ током првог квартала јесте опоравак извозних тржишта за поједине производе што је резултирало повећањем потражње за БиХ извозним производима као што су базни метали и електрична енергија. Тако је у првом кварталу 2010. године БиХ забиљежила повећање извоза од 24,5% односу на први квартал претходне године. Додатно охрабрење када је у питању индустријска производња у БиХ представљају подаци Еуростат-а који указују на то да се индустрије земаља ЕУ налазе у фази опоравка, те да су залихе у овим земљама знаћајно смањене⁴ што ће се готово сигурно резултирати повећањем потражење за БиХ производима у овим земљама.

³ Агенција за Статистику БиХ, „Индекс обима индустријске производње у Босни и Херцеговини у марту 2010. године“.

⁴ European Commission Enterprise and Industry, “Monthly note on economic recovery in manufacturing, construction and services industries” Април 2010.

* Наведене стопе раста за ЕУ16 и ЕУ27 укључују податке само за март 2010. године.

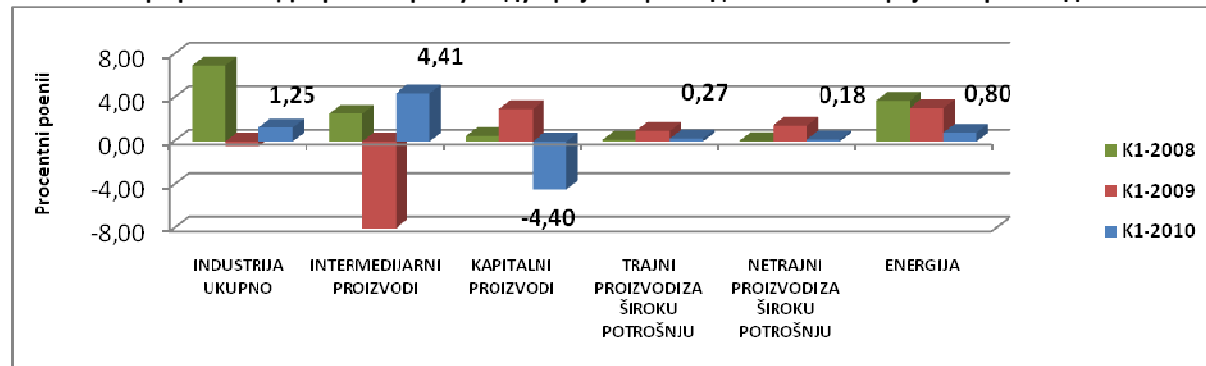
Графикон 2: Стопе раста индустријске производње K1-2010/K1-2009

Извор: Eurostat и Национални статистички заводи

Посматрано по класификацији производа током првог квартала 2010. године највећи пад производње се десио у категорији капитални производи и изнио је 51% у односу на исти период претходне године, док је негативни допринос ове категорије производа у укупном расту индустријске производње износио 4,4 процентних поена. Ово је разумљиво с обзиром на још увек присутну кризу инвестиција и смањење грађевинских радова како у БиХ тако и у земљама ЕУ. С друге стране у свим осталим категоријама током првог квартала евидентно је повећање производње у односу на први квартал претходне године. Тако је производња интермедијарних производа расла за 15,8%, трајних производ за широку потрошњу 4,6%, нетрајних производ за широку производњу скоро 1%, док је производња енергената повећана за 2,1% у односу на исти период претходне године. Заједнички допринос ових производа укупном расту индустријске производње у првом кварталу 2010. године износио је 5,65 процентних поена.

Графикон 3: Доприноси расту индустријске производње по категоријама производа

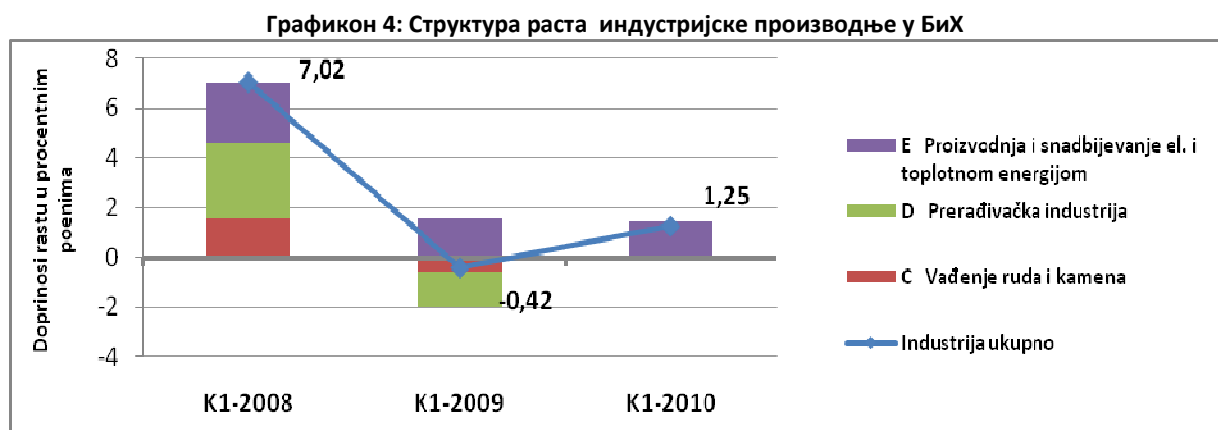

Извор: Агенција за статистику БиХ

У поређењу са првим кварталом 2009. године сектор рударстава у Босни Херцеговини током првог квартала 2010 остварио је нешто слабије резултате и забиљежио пад производње од 1,5%, а допринос укупном расту индустријске производње био је негативан и износио је 0,2 процентна поена. Током првог квартала 2010. године у рудницима мрког угља и лигнита у БиХ евидентирано је смањење производње од 2%, док су рудници који се баве производњом руда метала и осталих руда остварили повећање производње од 16,5 % у односу на исти период претходне године. Главни разлог побољшања производње руда метала у првом кварталу ове године јесте повећање производње у предузећу Arcelor Mittal Зеница до које је дошло захваљујући опоравку потражње за жељезом и челиком на извозним тржиштима.

БиХ прерађивачка индустрија која је у великој мјери извозно орјентисана током 2009. године највише је била погођена свјетском економском кризом тако да је забиљежила знаћајно смањење производње и имала највећи утјецај на укупни пад индекса индустријске производње у БиХ.

Међутим већ у првом кварталу 2010. године примјетни су први знаци стабилизације и благог опоравка појединим гранама БиХ прерађивачке индустрије . С друге стране БиХ енергетски сектор како у години кризе тако и у првом кварталу 2010. године биљежи повећање производње и може се констатовати да је један од заслужних што је БиХ остварила раст индустријске производње у односу на први квартал претходне године.

Извор: Агенција за Статистику Босне и Херцеговине

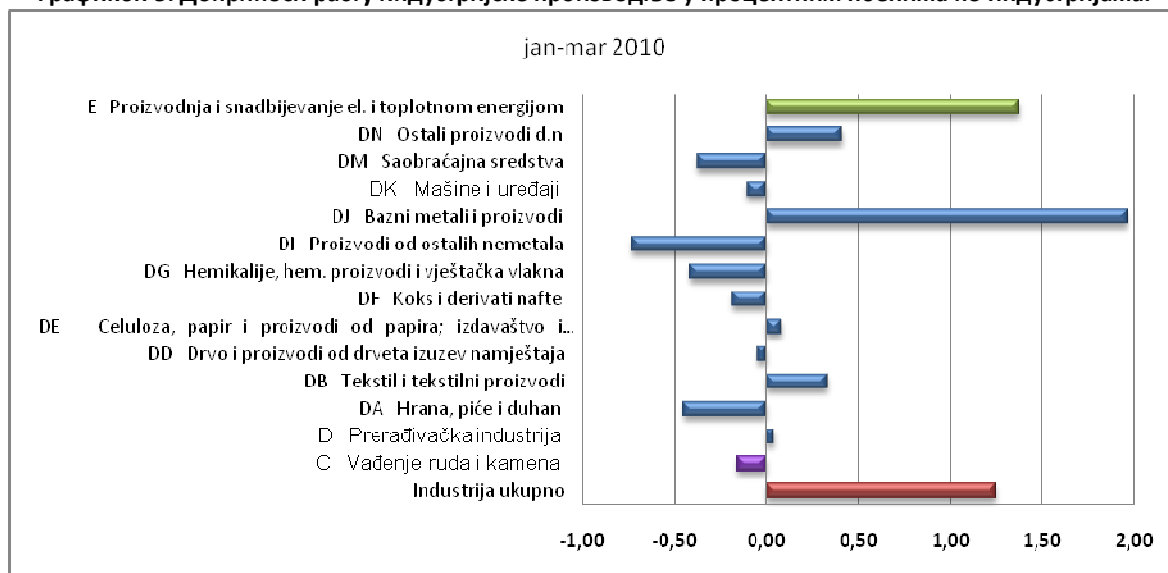
Прерађивачка индустрија у БиХ

Прерађивачка индустрија у БиХ у великој мјери је извозно оријентисана тако да скоро у потпуности зависи од кретања на иностраним тржиштима. То се најбоље видјело у протеклој години када је услед економске кризе пад економске активности на извозним тржиштима резултирао значајним смањењем производње у БиХ прерађивачкој индустрији од 4,5% на годишњем нивоу. Међутим већ почетком 2010. године интензивирање економске активности и опоравак индустрија у земљама региона и ЕУ позитивно се одразио на прерађивачку индустрију у БиХ. Повећање иностране тражње за БиХ извозним производима у првом кварталу 2010. резултирао је повећањем БиХ извоза од 24,5% и незнатним растом прерађивачке индустрије од 0,1% у односу на први квартал претходне године. Иако скроман, раст прерађивачке индустрије у БиХ током првог квартала 2010. године ипак оставља простора за оптимизам јер је заустављен негативни тренд из претходне године, а предвиђања у земљама ЕУ су да ће индустријски опоравак бити настављен.

Метална индустрија има висок ниво интегрираности у свијетске производне ланце и сматра се носиоцем прерађивачке индустрије у БиХ. Већ почетком 2010. године опоравак тржишта метала свијету и скок свијетских цијена метала позитивно се одразио на БиХ металну индустрију а понајвише на производњу базних метала. Током првог квартала 2010. године БиХ метална индустрија забиљежила је повећање производње од преко 10% и повећање извоза од 50% у поређењу са истим периодом претходне године, док је њен допринос укупном расту индустријске производње износио скоро 2 процентна поена. Потребно је напоменути да за разлику од претходних година производња производа од метала није пратила тренд кретања индустрије базних метала који је био позитиван и највише је допринио укупном расту како металне индустрије тако и укупне индустријске производње у БиХ. Разлог за овакав развој ситуације лежи у томе да је индустрија базних метала више извозно оријентисана, док се производи од метала више користе за домаћу производњу прије свега у сектору грађевинарства који још увијек наставља негативни тренд пословања из прошле године. Тако у првом кварталу 2010. године индустрија базних метала биљежи повећање производње од скоро 50% у односу на исти период претходне, године док производња производа од метала смањена за 50% у наведеном периоду. Категорије

производа које су највише допринеле расту индустријске производње у првом кварталу 2010. године су: жељезо и челик са 3,5, алуминијум 1,3 процентна поена, док је највећи негативни допринос био у категорији металних конструкција и износио је 3,5 процентних поена. Главни разлози повећања производње базних метала у БиХ у првом тромјесечју ове године је опоравак индустрије у свијету, повећана тражња за базним металима на иностраним тржиштима и скок цијена метала у свијетском тржишту. Тако је према подацима ЕУРОФЕР-а током првог квартала дошло до стабилизације потрошње метала у ЕУ а увоз метала има тенденцију раста у односу на претходну годину.⁵ С друге стране према подацима ММФ-а цијене метала на свијетском тржишту су драстично скочиле у односу на прошлу на прошле годину. Тако је укупни индекс цијена метала у првом кварталу 2010. повећан за преко 50% у односу на исти период претходне године, док је просјечна цијена алуминијума у истом временском периоду порасла са 1365 \$ у 2009 на 2165\$ по тони.⁶ Наведени фактори довели су повећања наруџби из иностранства што је стимулисало носиоце БиХ металне индустрије Arcelor Mittal из Зенице и Алуминијум Мостар да поново почну радити пуним капацитетом. Ова дешавања у металној индустрији у великој мјери одредила су кретање како прерађивачке индустрије тако и укупне индустријске производње у Босни и Херцеговини.

Графикон 5: Доприноси расту индустријске производње у процентним поенима по индустријама.

Извор: Агенција за статистику БиХ

Поред индустрије базних метала која је била кључна за раст укупног индекса индустријске производње у БиХ у првом кварталу 2010. године, индустрија намјештаја, текстилна и кожарска индустрија те индустрија целулозе и папира такођер су оствариле повећање производње у односу на први квартал претходне године. Ако се има у виду ућешће свих ових индустрија онда посебно треба издвојити производњу намјештаја која већ дужи низ година има знаћајан допринос у укупној индустријској производњи у БиХ. Тако је индустрија намјештаја и у првом кварталу ове године остварила раст производње од 7% и раст извоза од 30% у односу на први квартал претходне године, док је њен допринос у укупном расту индустријске производње износио скоро 0,5 процентних поена.

⁵ EUROFER – (European Confederation of Iron and Steel Industries) - „*Economic and Steel Market Outlook 2010-2011*“, April 2010.

⁶ IMF- „Indices of Primary Commodity Prices 1999-2010“, April 2010.

С друге стране индустријске гране које су у протеклим годинама уз металну индустрију биле носиоци индустријске производње и извоза у БиХ према подацима из првог квартала 2010. године још увјек трпе посљедице глобалне економске кризе из прошле године. Стимулативне мјере које су покренуте у одређеним земљама ЕУ како би се превазишла криза у ауто-индустрији нису се значајније одразиле на пословање БиХ аутоиндустрије. Пад производње у ауто-индустрији током првог квартала 2010. износио је скоро 30%, док је извоз незнатно повећан за свега 3% у односу на исти период претходне године. Међутим посљедњи расположиви подаци АЦЕА указују на благи опоравак производње и продаје нових аутомобила у ЕУ (раст у марту 8,8%) што би се требало позитивно одразити на БиХ ауто-индустрију која има висок степен интегрираности у производне ланце ЕУ.⁷

Током 2009. године сектор грађевинарства како у свијету тако и у Босни и Херцеговини нашао се на удару свјетске економске кризе чему свједочи и смањење грађевинских радова од 20% у односу на прошлу годину. Грађевински сектор како у ЕУ тако и у БиХ доста споро се опоравља од посљедица прошлогодишње кризе и још увјек трпи негативне посљедице из прошле године. Оваква ситуација у грађевинарству ослабила је тражњу за грађевинским материјалом и самим тим довела до пада производње неметалних минерала од преко 25% у односу на први квартал претходне године. Највећи пад производње десио се у производњи цемента, опеке и цријепа. Негативни допринос производње неметалних минерала укупном расту индустријске производње у БиХ износио је 0,8 процентних поена.

Прехрамбена, хемијска и нафтна индустрија које имају знаћајно учешће у укупној БиХ индустријској производњи након што су у протеклим годинама дале знаћајан допринос расту БиХ индустрије у првом кварталу 2010. године пословале су испод прошлогодишњег нивоа. Прехрамбена индустрија у наведеном периоду биљежи пад производње од -3,5%, док је пад производње у хемијској индустрији износио 6% у односу на први квартал прошле године. Покретање производног процеса у Рафинерији нафте Босански Брод резултирао је енормним стопама раста нафтне индустрије у прошлој години, међутим током првог квартала 2010. године БиХ нафтна индустрија биљежи смањење производње од 15% у односу на исти период претходне године. Ове три веома важне индустријске гране у првом тромјесечју ове године имале су негативан допринос у укупном расту индустријске производње од преко 1 процентни поен.

Енергетски сектор у БиХ

Енегетски сектор у Босне и Херцеговини који укључује руднике и производњу електричне енергије наставио је позитивни допринос индустријској производњи у БиХ и током првог квартала 2010. године. И поред чињенице да су рудници на територији цијеле БиХ забиљежили нешто слабије резултате у односу на први квартал прошле године, укупна производња електричне енергије у БиХ током првог квартала повећана је за преко 10%. Веома повољна хидролошка ситуација у прва три мијесеца, те несметан рад термо-енергетских постројења омогућили су ово повећање укупне производње електричне енергије у Босни и Херцеговини. Тако је енергетски сектор уз индустрију базних метала био генератор раста укупне индустријске производње у БиХ у првом кварталу 2010. Током првог квартала 2010. године допринос енергетског сектор укупном расту индустријске прозводње износио је скоро 1,5 процентних поена. Према подацима ДЕРК-а повећање производње уз смањен ниво потрошње у односу на први квартал 2009. године резултирали су вишковима електричне енергије које су БиХ предузећа веома успјешно пласирала на међународном тржишту. Повећани ниво цијена на међународном тржишту уз већ постојећу

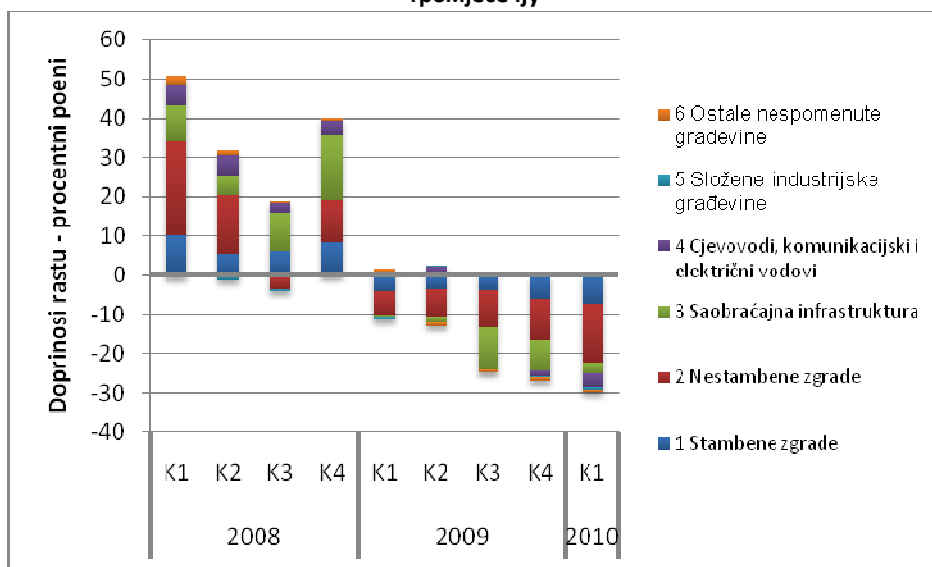
⁷ АСЕА-Association des Constructeurs Europeenes d'Automobiles „Press Release“, 27.04.2010

потражњу за електричном енергијом резултирали су повећањем БиХ извоза електричне енергије од скоро 7%, односу на исти период претходне године.⁸

Грађевинарство

Снажно опадање грађевинарства из 2009. године је не само настављено, него је чак и додатно интензивирано у првом тромјесечју 2010. године. Наиме, годишњи пад вриједности радова у првом тромјесечју 2010. од 30%⁹ је био знатно снажнији у односу на 19,9% укупног пада из претходне године. Ово је пето тромјесечје у низу од почетка негативног тренда тако да је вриједност грађевинских радова у првом тромјесечју 2010. приближно враћена на ниво из истог периода 2007. године. Главни узроци овако снажног негативног тренда су били проблеми са расположивим доходком, јавним финансијама и растом кредита. Интензиван пад изградње у категорији нестамбених зграда у РС је понајвише довео до интензивирања укупног пада БиХ радова обзиром да је у ФБиХ настављен снажан годишњи пад из 2009 од приближно 30%. Иако је забиљежен снажан пад у свим категоријама радова и то у оба ентитета треба нагласити да су нестамбене зграде имале убједљиво највећи удио како у укупном паду грађевинарства тако и његовом интензивирању током прва три мјесеца 2010.

Графикон 6: Структура годишњег раста вриједности извршених БиХ грађевинских радова у првом тромјесечју

Извор: Процјена ДЕП-а на бази ентитетских података о грађевинарству

Слаби пословни резултати предузећа и проблеми јавних финансија у 2009. и 2010. години су се као важни фактори проблема у финансирању приватних и јавних инвестиција највише одразили на нестамбене зграде чији је пад вриједност изградње од 38% г/г заслужан за приближно половицу укупног пада вриједности извршених грађевинских радова у првом тромјесечју. Поред тога, проблеми финансирања јавних инвестиција су довели до снажног годишњег пада вриједности изградње саобраћајне инфраструктуре од 11,2%, те пада цјевовода и других инсталацијских водова од 34%. С друге стране, ослабљени пословни резултати грађевинских предузећа су највјероватније знатно угрозили њихову кредитну способност и тиме битно утицали

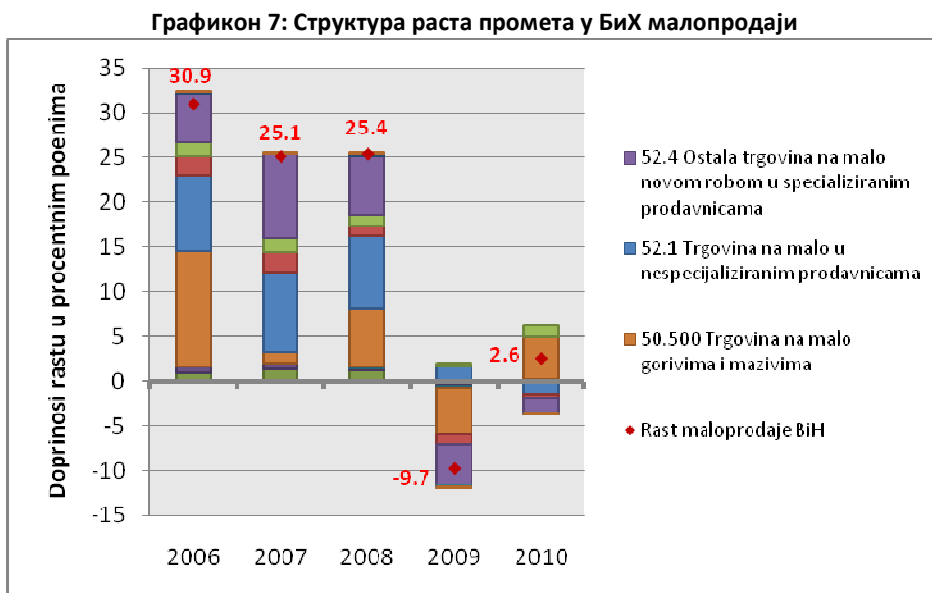
⁸ ДЕРК- Државна Регулаторна Комисија за Електричну Енергију.

⁹ Извор: Процјена ДЕП-а на бази ентитетских података о грађевинарству.

и на смањење стања банкарских кредита грађевинским предузећима у првом тромјесечју (од 4% г/г). Стагнација стања стамбених кредита у односу на прво тромјесечје 2009 указује на тешкоће финансирања раста стамбене тражње. Ово је уз пад расположивог дохода у претходној години, довело до снажног пада стамбене изградње од 38,8% г/г. Ипак, негативан тренд би могао ослабити у скоројој будућности. Испуњавање услова из „Stand by“ аранжмана са ММФ-ом би у скоројој будућности могло учинити доступним средства Свјетске Банке и ЕБРД-а намјењена улагањима у прије свега цестовну инфраструктуру чиме би јавни радови били знатно оснажени. Конкретно, тиме би се не само обезбједила додатна средства за изградњу цеста него би се уједно ослободила већа средства за нестамбене зграде и цјевоводе и остале инсталацијске водове из домаћих извора. Постепени опоравак индустријске производње и извоза указују на могући скори почетак опоравка приватних улагања у нестамбене зграде које су током економске кризе у 2009., те у првом тромјесечју 2010. чиниле један од главних фактора укупног пада у БиХ грађевинарству.

Малопродаја

Смањење пада приватне потрошње се одразило на малопродају чији промет практички стагнира у првом тромјесечју 2010. након прошлогодишњег пада од скоро 10%. Наиме, у првом тромјесечју 2010 је остварен изузетно скроман раст промета малопродаје од 2,6% г/г¹⁰ који када се дефлационише са индексом потрошачких цијена (CPI) у реалном смислу износи свега 0,9% г/г. Примјеном адекватног индекса малопродајних цијена код дефлационисања реални раст би био знатно нижи или чак и негативан¹¹. Наиме, у том случају би снажан раст малопродајних цијена горива вјероватно произвео знатно већи индекс малопродајних цијена у односу на званичан CPI обзиром на знатно већи удио горива и мазива у структури малопродајног промета у односу на њихов удио у укупној приватној потрошњи. То је илустровано на графикону испод гдје се јасно види да је управо трговина горивима и мазивима била најзаслужнија за поменути скроман пораст малопродајног промета.

Извор: Процјена ДЕП-а на бази ентитетских података о малопродаји

¹⁰ Извор: Процјена ДЕП-а на бази ентитетских података о малопродаји.

¹¹ Статистичке институције у БиХ су након почетка објављивања CPI престале са објављивањем индекса малопродајних цијена.

Наиме, графикон изнад илуструје негативне доприносе расту традиционално најдоминантнијих малопродајних категорија у првом тромјесечју 2010 као што су специјализоване и неспецијализоване продавнице при чему горива и мазива представљају једини изузетак са позитивним растом промета. Скроман опоравак индустријске производње и дјеломичан опоравак извоза прије свега у домену базних метала су углавном довели до снажног пораста превоза роба жељезницом, а не друмом, што додатно указује да је интензиван годишњи пораст трговине горивима и мазивима у првом тромјесечју од 24,4% био посљедица пораста малопродајних цијена горива. Пад промета у неспецијализованим продавницама од 2,9% г/г у којима се углавном продају живежне намирнице и друга нетрајна потрошачка добра је углавном био резултат смањења (или стагнације) приватне потрошње. У домену специјализованих продавница, приватна потрошња је такође довела до пада трговине још неколико значајних категорија нетрајних и трајних потрошачких добара као нпр. одјевних предмета (11,7% г/г) и електричних уређаја за домаћинство (4,8% г/г). У исто вријеме, забиљежено је неколико позитивних трендова у домену промета специјализованих продавница као што је годишњи пораст промета трговине обуће и кожних производа од 9,5%, текстила од 22,1% и намјештаја од 10,9%. Коначно, снажан пад грађевинских радова у првом тромјесечју је, у оквиру специјализованих продавница, довео до годишњег пада трговине грађевинским материјалима од 11,2%. Ово је заједно са поменутиим категоријама трговине у специјализованим продавницама резултирало њеним укупним годишњим падом од 8%. Упркос скромном порасту промета трговине на мало у првом кварталу њен позитиван тренд је све интензивнији из мјесеца у мјесец тако да је њен годишњи раст у марту износио 6,8%. Очекивани постепени опоравак БиХ економије би кроз постепено побољшање расположивог дохода, извоза и инвестиција могао резултирати даљњим јачањем малопродајног промета у 2010 години.

Тржиште рада

Иако се у првом тромјесечју 2010. године јављају благе назнаке постепеног опоравка БХ економије кроз поновни раст извоза те благи раст индустријске производње као главних акцелератора економског раста, први квартал на тржишту рада БиХ и даље прати негативан тренд који се посебно огледа у константном расту броја незапослених лица, минорниом расту плата те смањењу пензија у БиХ.

Запосленост

Просјечан број запослених лица у БиХ је у првом кварталу 2010. године је износио 700¹² хиљада лица што је за 0,6% више при годишњем поређењу. Подаци о броју запослених у БиХ подложни су ревизији са објавом податка о броју запослених лица у РС за март 2010. године. Пошто је званичан број запослених лица у ФБиХ, гдје је запослено више од половине укупно запослених у БиХ, смањен у односу на К1 2009. говори да би број запослених у БиХ након корекције ипак могао бити нешто мањи. Такође број регистрованих осигураника – запослених лица која уплаћују приходе од доприноса у ентитетским пензионим фондовима је смањен (у ФБиХ 2,5%, РС 6,6%) и указује да је број запослених у БиХ у К1 2010. године мањи у односу на исти период 2009. године.

У секторској анализи броја запослених примјећује се да су сектори *прерађивачка индустрија и грађевинарство* највише допринијели смањењу броја запослених у оквиру приватног сектора,

¹² Број запослених лица у БиХ је привремен до објављивања званичног броја запослених лица у РС за мјесец март 2010. године. Извор: БХАС

док је у оквиру јавног сектора број запослених лица увећан у К1 2010. године за 3% што је утицало на поменућу позитивну стопу промјене броја запослених лица у БиХ. Производња у оквиру *прерађивачке индустрије* у БиХ је забиљежила миноран раст (0,1%) што је утицало да број запослених лица у овој грани буде смањен за 2% г/г. Са енормним смањењем обима *грађевинских радова* у БиХ дошло је до смањења броја запослених у овој грани за 1% г/г у првом тромјесечју 2010. У области *рударства и пословања* некретнина је такође смањен број запослених лица али због релативно малог броја запослених лица у овим категоријама поменуће промјене нису битно детерминисале укупан број запослених у БиХ.

Број запослених лица у ФБиХ је у К1 2010. године је износио 423,6 хиљада лица што је мање за 1,1% у односу на К1 2009. Најизражајније смањење броја запослених лица је било као и на нивоу БиХ у области *прерађивачке индустрије* (3,8% г/г) те *грађевинарства* (7,3% г/г) али и у области *угоститељства* (5,2%).

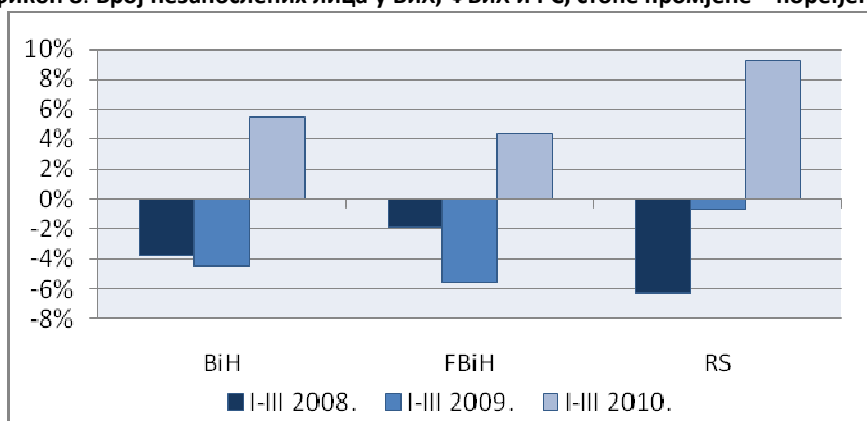
Податак о броју запослених лица у РС у периоду писања трендова није објављен те ће анализа запослених лица у РС бити презентирана у полугодишњим економским трендовима.

Незапосленост

Број незапослених лица у БиХ у првом кварталу 2010. године је значајно увећан. Отежани услови пословања БХ предузећа су интензивирали отпуштања запослених лица и отежали могућност запослења новопристигле радне снаге на тржишту рада. Просјечан број незапослених лица у БиХ у К1 2010. године је износио 518,3 хиљада лица што је за 5,5% више у односу на исти период 2009. године односно 27, 1 хиљада лица. У односу на просјечан број незапослених лица из 2009. године број незапослених у К1 2010. је већи за 4,2% или 20,7 хиљада лица. Оба ентитета у БиХ су регистровала пораст броја незапослених лица у К1 2010. (у ФБиХ 4,4%, у РС 9,3%). Као и претходну годину највећи број новопријављених незапослених лица су КВ, НКВ и ССС стручне спреме и у ФБиХ и РС.

Званична стопа незапослености у БиХ је у марту 2010. године износила 42,6%.

Графикон 8: Број незапослених лица у БиХ, ФБиХ и РС, стопе промјене – поређење г/г

Извор: Ентитетски заводи за запошљавање

Плате

Негативно кретање плата у БиХ као посљедица рецесије из 2009. године се нарочито изражава у првом тромјесечју 2010. године. Просјечна нето плата у БиХ у К1 2010. је износила 790 КМ и већа

је за само 0,2% г/г што је знатно спорији раст ако узмемо у обзир прошлогодишњу стопу раста у истом периоду од 12%.

Највећи допринос скромном расту нето плата је био кроз смањење плата у РС и знатно спорији раст плата у ФБиХ. Инфлација у БиХ је утицала да у К1 2010. године реална нето плата како у БиХ тако и оба ентитета буде смањена (табела испод).

Нето плате у оквиру приватног¹³ сектора у К1 2010. су знатно спорије расле и биле веће за 1,4% у односу на К1 2009. године. Области са најнижим нето платама *прерађивачка индустрија и грађевинарство*, са смањењем броја запослених у посматраном кварталу, забиљежиле су миноран раст плата од 2,1% односно 0,7% у истом периоду.

С друге стране, јавни¹⁴ сектор који предњачи са висином просјечне нето плате је у првом кварталу 2010. године забиљежио смањење плата од 1,9% што је посљедица буџетских рестрикција. Смањење плата је још значајније ако напоменемо да је у К1 2009. овај сектор остварио раст плата од готово 14% г/г. Највеће смањење плата је било у области *здравства* (2,9%) потом *јавне управе* (2%) те *образовања* (0,2%). У сваком од поменутих сектора је забиљежен пораст броја запослених лица у истом периоду.

Ентитеске нето плате су се такође значајно промијениле. Просјечна номинална нето плата у ФБиХ је била већа за само 0,8% г/г у К1 2010. године и износила 796 КМ, док је у РС просјечна нето плата смањена за 1,9% г/г и износила 774 КМ. Смањење плата је најзначајније у оквиру јавног сектора у оба ентитета с тим да су у РС нето плате највише умањене у оквиру здравства (9,2%) док су у ФБиХ највише умањене у јавној управи (2%).

Табела 1: Номинални и реални раст плата у БиХ

	БиХ	ФБиХ	РС
номинални раст плата			
I-III 2008.	9,3%	12,6%	23,1%
I-III 2009.	11,6%	10,4%	15,5%
I-III 2010.	0,2%	0,8%	-1,9%
реални раст плата			
I-III 2008.	2,6%	5,4%	16,0%
I-III 2009.	9,9%	8,2%	14,1%
I-III 2010.	-1,5%	-0,2%	-4,1%

Извор: БХАС, ентитетске агенције за статистику

Пензије

Пензије у БиХ су се у 2010. години наставиле благо смањивати. Лоша привредна активност у БиХ одразила се негативно на пензионе фондове у БиХ односно прикупљене приходе од доприноса. Смањење броја запослених лица у БиХ у појединим гранама привреде је допринијело да прикупљени приходи од доприноса у првом тромјесечју 2010. године буду нешто скромнији. Просјечна пензија у БиХ је у К1 2010. године износила 333,8 КМ и мања је за 1,4% г/г што је највећим дијелом посљедица смањења бенефицираних пензија у ФБиХ из 2009. године. С

¹³ Приватни сектор чине области А-К према стандардној класификацији дјелатности (СКД).

¹⁴ Јавни сектор чине области Л-О према стандардној класификацији дјелатности (СКД).

обзиром да је у БиХ у К1 2010. забиљежена инфлација реално смањење пензија у БиХ је било знатно веће и износи 3,1%.

С друге стране, просјечан број пензионера у БиХ је увећан у истом периоду за 4,7% г/г и износио 578,3 хиљада лица и још један је показатељ опетерећења пензионих фондова са новопензионисаним лицима, док је број осигураника¹⁵ који највећим дијелом финансирају пензије у БиХ умањен. У БиХ 1,2¹⁶ запослених лица уплаћује доприносе за једног пензионера односно број пензионера се и даље увећава много брже у односу на број запослених лица. И поред тога, минималне пензије у оба пензиона фонда у БиХ су остале непромјењене у односу на 2009. годину и износиле су 296 КМ у ФБиХ и 160 КМ у РС.

Просјечне ентитетске пензије у К1 2010. године су такође биле нешто мање у односу на К1 2009. У ФБиХ просјечна пензија у поменутом кварталу је износила 342,6 КМ док је у РС износила 319,4 КМ што је мање за 1,7% односно 0,9% респективно. Број осигураника у ФБиХ је смањен за 2,5% док је у РС умањен за чак 6,6% што указује на могућност отежаног финансирања пензија у 2010. години које прати раст броја пензионера у оба ентитета.

¹⁵ Запослена лица која у ентитетске пензионе фондове плаћају приходе од доприноса.

¹⁶ Податак се односи на први квартал 2010. године.

II ЈАВНЕ ФИНАНСИЈЕ

Основна карактеристика босанскохерцеговачког фискалног сектора у првом тромјесечју 2010. године јесте раст укупних пореских прихода за 3,3%. Поменути раст представља резултат раста прихода од индиректних пореза за 7,3%. Приходи од директних пореза у исто вријеме биљеже пад од 9,6%. Захваљујући реализацији друге и треће транше станд-бу аранжмана са ММФ-ом те новим задужењима код Свјетске банке, у прва три мјесеца 2010. године дошло је и до пораста укупног јавног вањског дуга за 9% у односу на стање из децембра 2009. године.

ИНДИРЕКТНИ ПОРЕЗИ

Након глобалне финансијске кризе, која је између осталог довела и до значајног пада прихода од индиректних пореза током 2009. године, прво тромјесечје 2010. године доноси стабилизацију и раст прихода од индиректних пореза. Тако је према подацима Управе за индиректно опорезивање у првом тромјесечју 2010. године прикупљено 989 милиона КМ прихода од индиректних пореза што у односу на прво тромјесечје 2009. године представља раст од 68 милиона КМ или 7,3%. Знајући да приходи од индиректних пореза учествују у укупним пореским приходима са 81,8%, може се претпоставити да ће се раст прихода од индиректних пореза забиљежен у првом тромјесечју текуће године позитивно рефлектовати на босанскохерцеговачку економију у цјелини.

У укупној структури индиректних пореза, као најзначајнијој категорији консолидованих јавних прихода у фискалном систему Босне и Херцеговине, најзначајније мјесто заузима порез на додатну вриједност са учешћем од преко 60%. С друге стране у структури самог ПДВ-а, ПДВ обрачунат на увоз учествује са 72%. Заједно са приходима од царина, увозни ПДВ генерише преко 50% укупних прихода од индиректних пореза.

Имајући у виду чињеницу да приходи од индиректних пореза у великој мјери зависе од кретања у вањској трговини, њихов раст је углавном био базиран на расту увозног ПДВ-а. Међутим, у првом кварталу 2010. године дошло је до благог пада прихода од увозног ПДВ-а, док је код укупних прихода од индиректних пореза забиљежен раст као што је претходно и констатовано. Разлог за овај раст објашњава чињеница да је услијед више пореске основице након раста акцизних стопа дошло и до раста прихода од ПДВ-а у домаћој размјени.

Приложена табела даје увид у кретање прихода од индиректних пореза у првом тромјесечју за посљедњих шест година.

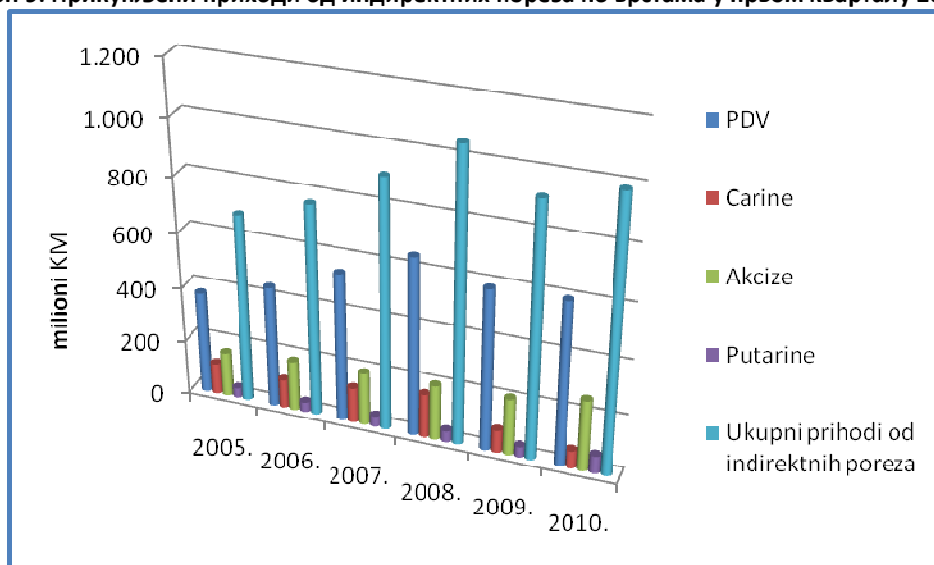
Табела 2: Прикупљени индиректни порези у првом кварталу 2005.- 2010.

у милионима КМ	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
ПДВ	375	445	544	651	589	598
Царине	114	105	129	161	83	65
Акцизе	162	183	194	202	209	261
Путарине	36	36	39	40	40	64
Укупни приходи од индиректних пореза	687	769	906	1.054	921	989

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ

На испод приложеном графику представљено је кретање прихода од индиректних пореза по врстама у првом тромјесечју за период 2005.-2010. година. Може се видјети да приходи прикупљени по основу пореза на додатну вриједност¹⁷ у првом кварталу 2010. године износе око 589 милиона КМ, што је у поређењу са истим периодом у 2009. години раст од 1,6%. До овог раста дошло је услјед раста прихода од ПДВ-а наплаћеног у домаћој размјени за 11,6% у односу на 2009. годину. С друге стране, код прихода од увозног ПДВ-а забиљежен је пад од 3,8%.

Графикон 9: Прикупљени приходи од индиректних пореза по врстама у првом кварталу 2005.-2010.

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ

Посматрају ли се приходи од царина, у првом кварталу 2010. године примјећује се пад од 21,3% у односу на исти период 2009. године. Овај пад је наставак тренда из претходне године, до којег је довело потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом. Споразумом је наике предвиђено смањење царинских стопа и нефискалних дајбина¹⁸ на широк спектар производа. Важно је напоменути да је негативан тренд прихода од царина у великој мјери и резултат смањења обима увоза услјед глобалне финансијске кризе.

Збога наведених разлога, али и због стагнирања и благог пада увоза у првом тромјесечју 2010. године, приходи од царина су за 18 милиона марака нижи у односу на претходну годину. Учешће царина у структури индиректних пореза износи 6,6%, што такође представља наставак негативног тренда из претходне године. Поређења ради, учешће царина у структури индиректних пореза у 2009. години је износило 7,9%.

Приходи од акциза у првом кварталу 2010. године у укупним приходима од индиректних пореза учествују са 26,4%. Ова врста прихода би сходно измјенама Закона о акцизама и хармонизацији

¹⁷ Подаци о ПДВ-у су преузети из Националне пријаве УИО, која приказује нето ПДВ прихода на обрачунској основи.

¹⁸ Нефискалне дајбине укључују приходе који се остварују по основу државног власништва над економским добрима или по основу дјелатности државних субјеката. У БиХ се сходно САА одредницама укида плаћање царинске евиденције за производе из ЕУ.

стопа са ЕУ стандардима требала ублажити посљедице пада прихода од царина и индиректних пореза уопште.

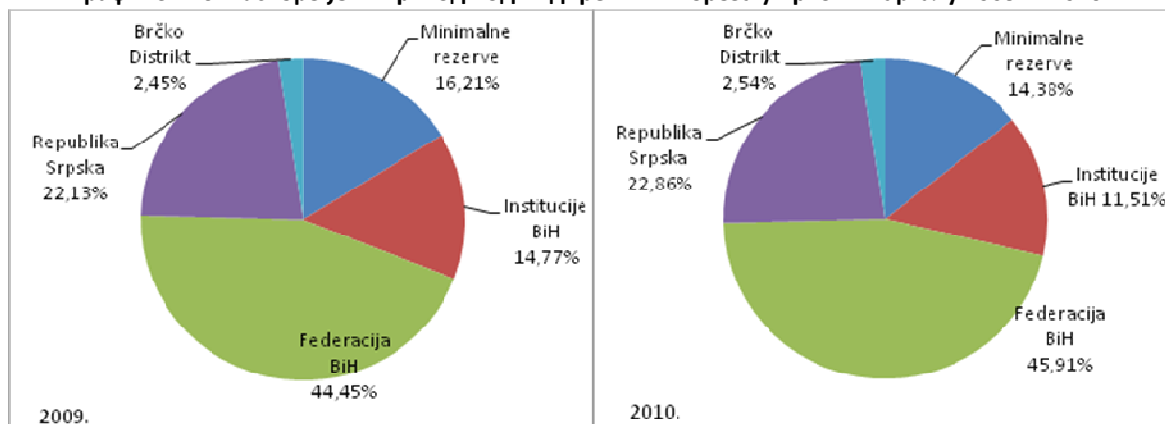
У првом кварталу 2010. године прикупљен је 261 милион КМ прихода по овом основу, што у поређењу са 2009. годином представља раст од 24,7%. Уз евидентан тренд раста прихода од акциза, путарине би такође требале генерисати додатне приходе у наредном периоду. У периоду јануар-март 2010. године, укупни приходи од путарина износили су 64 милиона КМ, што је раст од 61,1% у односу на на исти период 2009. године. Раст прихода од путарина представља резултат повећања стопе путарине која се плаћа из малопродајне цијене нафтних деривата са 0,15 КМ/л на 0,25 КМ/л, што се примјењује од 01.06.2009. године.

Током посљедње финансијске кризе до изражаја је дошла осјетљивост босанскохерцеговачких јавних финансија на промјене у међународној размјени роба и услуга. Имајући у виду отвореност босанскохерцеговачке економије и немогућност адекватног одговора на екстерне шокове, кретања у области вањске трговине имају директне импликације на прикупљање прихода од индиректних пореза. Ово уједно представља и константну опасност и доводи у питање одрживост јавних финансија те намеће обавезу даљње рационализације и провођење мјера рестриктивне фискалне политике.

Корисницима Јединственог рачуна Управе за индиректно опорезивање је у периоду јануар-март 2010. године распоређено укупно 1,2 милијарде КМ. То у поређењу са 2009. годином представља умањење од 1,3%. До смањења средстава распоређених корисницима Јединственог рачуна дошло је услјед раста долара у односу на еуро. Обзиром да је дуг Босне и Херцеговине код Свјетске банке, као главног кредитора изражен у доларима, поменути растом долара расле су и обавезе сервисирања дуга, што је аутоматски довело до смањења средстава намијењених корисницима Јединственог рачуна. Према подацима Министарства финансија и трезора БиХ, половина плаћених обавеза по основу сервисирања јавног вањског дуга реализује се управо у доларима.

На доњем графику представљена је расподела средстава са ЈР УИО у првом кварталу 2009. и 2010. године. Средства одвојена за финансирање рада Институција БиХ у првом кварталу 2010. године мања су за 4,3% у односу на претходну годину. Слична ситуација је и са средствима за минималне резерве, која су за 12,4% мања од средстава дозначених у 2009. години. Насупрот наведеним умањењима, Федерацији БиХ, Републици Српској и Брчко дистрикту дозначена су средства увећана за 2% у односу на претходну годину.

Графикон 10: Распоређени приходи од индиректних пореза у првом кварталу 2009. и 2010.

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ

ДИРЕКТНИ ПОРЕЗИ И ДОПРИНОСИ

Укупни директни порези, прикупљени у ентитетским порезним управама у периоду јануар-март 2010. године износе 220,6 милиона КМ, што је за 9,6% мање у односу на 2009. годину. На нивоу ФБиХ прикупљено је 128,6 милиона КМ директних пореза, док је тај износ за РС 92 милиона КМ. Кретања прихода од директних пореза, као и доприноса и осталих прихода су представљена у следећој табели.

Табела 3: Приходи од директних пореза, осталих такси, казни и накнада и доприноса у првом кварталу 2009. и 2010. (у милионима КМ)

Назив прихода	ФБиХ			РС		
	2009	2010	%	2009	2010	%
Директни порези	120,0	128,6	7,1%	124,0	92,0	-25,8%
Порез на плату	63,1	65,8	4,3%	30,9	28,6	-7,3%
Порез на добит	28,0	40,8	45,6%	58,8	42,3	-28,1%
Порези грађана	27,8	20,6	-25,9%	13,2	13,9	5,1%
Остали порези	1,1	1,4	21,1%	21,1	7,2	-65,9%
Остале таксе, казне и накнаде	78,6	89,7	14,0%	69,6	68,0	-2,3%
Доприноси	488,3	584,8	19,8%	274,5	269,5	-1,8%
ПИО	280,9	323,3	15,1%	143,0	142,8	-0,1%
Здравство	183,7	234,8	27,8%	115,0	109,8	-4,5%
Незапослени	23,6	26,6	12,8%	5,6	5,5	-2,0%
Дјечија заштита	-	-	-	10,9	10,8	-1,3%
Запошљавање инвалида	-	-	-	-	-	-
Укупно (директни порези + остале таксе, казне и накнаде + доприноси)	687,0	803,1	16,9%	468,1	429,5	-8,2%

Извор: Пореска управа РС и Пореска управа ФБиХ

ФБиХ је у првом кварталу 2010. у односу на 2009. годину забиљежила раст прихода од директних пореза у износу од 7,1%, док РС за исти период биљежи пад који износи 25,8%. Пад у РС је генерисан у оквиру пореза на плату и осталих пореза, док је код пореза грађана евидентиран раст.

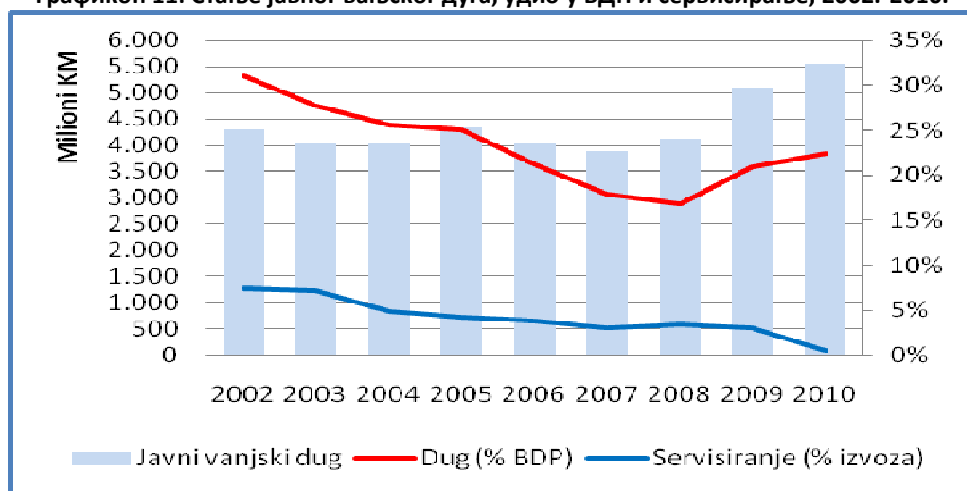
Тако је у РС на кварталном нивоу порез на плату пао за 7,3%, порез на добит за 28,1%, остали порези за 65,9%, док су порези грађана расли за 5,1%. С друге стране приходи од пореза на плату у ФБиХ су расли за 4,3%, пореза на добит за 45,6%, остали порез за 21,1%, док су порези грађана пали за 20,6%.

ЈАВНИ ВАЊСКИ ДУГ

Према подацима Министарства финансија и трезора стање укупног јавног вањског дуга БиХ на крају првог квартала 2010. године износи око 5,5 милијарди КМ. Упореди ли се стање укупног јавног вањског дуга на крају првог квартала 2010. године са стањем на крају 2009. године, може се видјети да је дошло до раста дуга у од 9%. До овог раста дошло је, првенствено захваљујући новим

задужењима код Међународног монетарног фонда. Наиме, крајем марта и почетком јуна текуће године, Босни и Херцеговини су у дозачена средства у износу од 282 милиона КМ, односно друга и трећа транша у оквиру станд-бу аранжмана са ММФ-ом. На сљедећем графику, представљено је кретање јавног вањског дуга, његовог удјела у БДП-у и сервисирање за период 2002.-2010. година. Удио тренутног износа јавног вањског дуга у процијењеном БДП-у за 2010. годину износи 22%¹⁹.

Графикон 11: Стање јавног вањског дуга, удио у БДП и сервисирање, 2002.-2010.

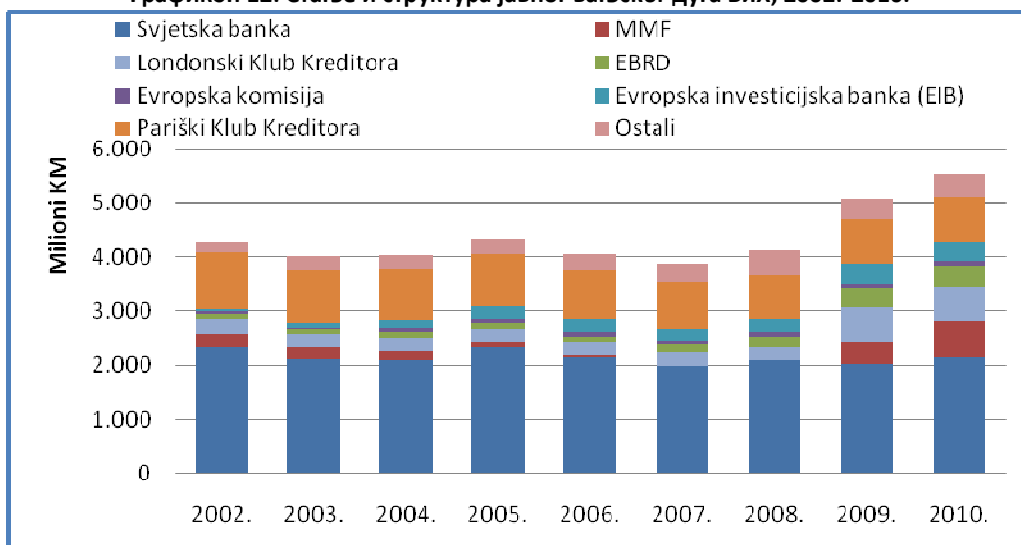

Извор: МФИТ БиХ, БХАС, пројекције ДЕП-а за 2010.

У укупној структури јавног вањског дуга наставља се тренд пораста задужења код већине кредитора.

У првом кварталу 2010. године је тако поред пораста задужења код ММФ-а од преко 72% у односу на крају 2009. године дошло и до пораста задужења код Свјетске банке и то за око 5%. Од осталих значајнијих кредитора, овдје издвајамо ЕБРД код којег је дошло до пораста задужења за око 5%, односно ЕИБ гдје у првом кварталу 2010. године није било нових задужења од стране Босне и Херцеговине.

Графикон 12: Стање и структура јавног вањског дуга БиХ, 2002.-2010.

Извор: Министарство финансија и трезора БиХ

¹⁹ Код ове процјене је у разматрање узет производни БДП у номиналном износу.

Као што се може уочити на изнад приложеном графику, најзначајнији удио у јавном вањском дугу заузимају обавезе према Свјетској банци, на које отпада око 38% укупног дуга. Као остали водећи кредитори издвајају се Паришки клуб кредитора са учешћем од 15%, затим ММФ са 12%, Лондонски клуб кредитора са 12% те ЕБРД и ЕИБ са 7%. У 2010. години је на сервисирање обавеза доспјелих на име јавног вањског дуга утрошено 37,3 милиона КМ, што представља 79% у односу на план, који је износио 47,2 милиона КМ. Од наведеног износа, 21,9 милиона КМ или 59% се односи на сервисирање дуга ФБиХ, 14 милиона КМ или 38% за дуг РС те за дуг Брчко дистрикта и институција БиХ 1,2 милиона КМ, односно 3%. За отплату главнице је исплаћено 67% средстава, док је осталих 33% исплаћено на име камата, сервисних и осталих трошкова. Разлози због којих план није реализован у цјелости су спорија динамика повлачења средстава и ниже каматне стопе у односу на пројигирана кретања.

III ЦИЈЕНЕ, МОНЕТАРНИ И ФИНАНСИЈСКИ СЕКТОР

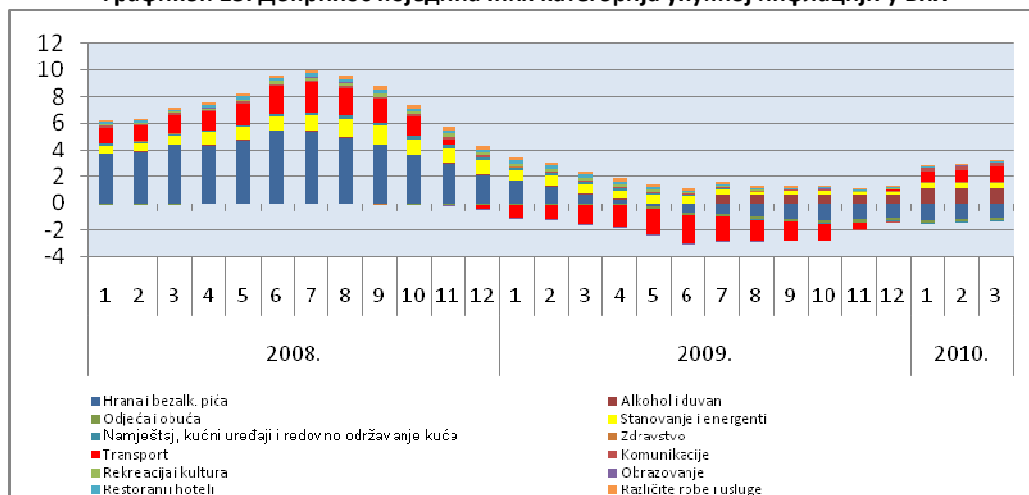
Цијене

Док је у БиХ у 2009. години забиљежена дефлација први квартал 2010. године обиљежава раст цијена. Годишња стопа инфлације у БиХ мјерена CPI индексом у првом кварталу 2010. године је износила 1,7%.

Највећи допринос расту БХ инфлације имало је увећање цијена у категоријама *транспорта, алкохола и дувана и становања, водоснабдијевања, ел. енергије, гаса и других енергената*. С једне стране, то је дјелимично посљедица поскупљења нафте у првом тромјесечју посматране године (наставак глобалног економског опоравка и повећање тражње за нафтом) али и због неповољног утицаја базног периода - пада цијена овог енергента у истом периоду 2009. године. Цијене у БиХ у категорији транспорта су увећане за 8,3% у првом тромјесечју 2010. године, а горива и мазива су поскупила за 20% у истом периоду. Поскупљење дуванских производа – цигарета од јануара 2010. године је посљедица увођења акциза (пропорционалне и посебне) што је увећало цијене у категорији дувана за 45% у К1 2010. године. У оквиру категорије становања, водоснабдијевања, ел. енергије, гаса и других енергената у првом тромјесечју 2010. године цијене су веће за 3,1% и то цијена струје је већа за 3,7%, воде 8,3% те течних горива и лож уља за 9%. Категорија која има релативно мали учинак на укупно кретање цијена у БиХ а која је забиљежила значајније повећање цијена јесу комуникације (6,8%) услед поскупљења услуга свих оператера у БиХ од 1. јануара 2010. године.

Супротно, на смањење инфлације у БиХ у истом периоду имале су цијене *хране и безалкохолних пића*. Цијене у овој категорији су и даље остале ниже у односу на К1 2009. године (3,2%). *Одјећа и обућа* те *намјештај и кућни апарати* су такође појефтинили за 4% и 0,6% респективно. Примјетно је да је кретање CPI индекса појединих категорија и даље под снажним утицајем слабе домаће тражње.

Графикон 13: Допринос појединачних категорија укупној инфлацији у БиХ

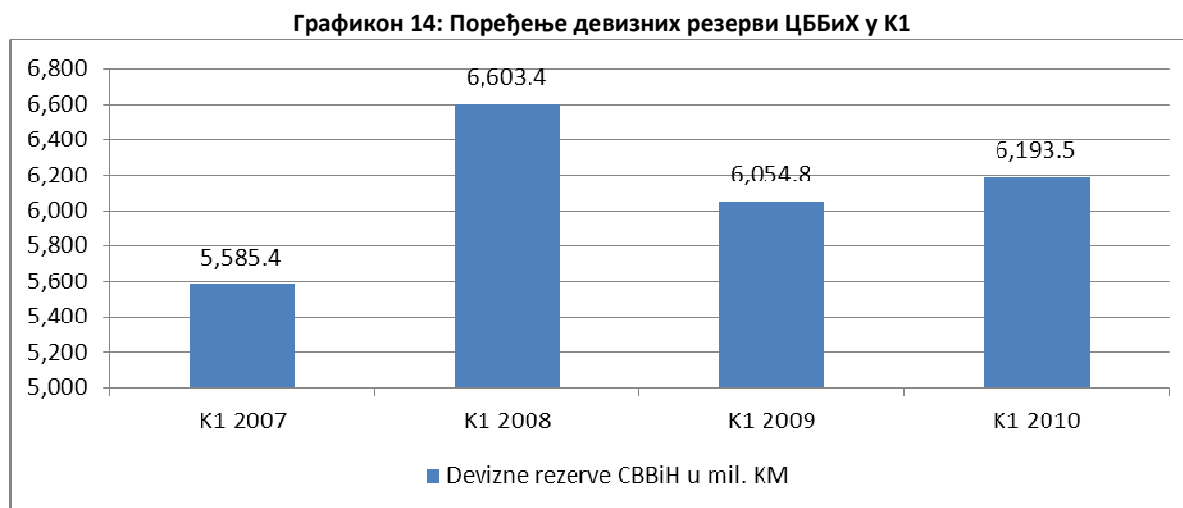

Извор: Агенција за статистику БиХ

Развој монетарног сектора у БиХ

Девизне резерве Централне банке БиХ оствариле су благи раст током првог тромјесечја 2010. године, тако да је укупна вриједност девизних резерви на крају К1 2010. године износила скоро 6,2 милијарди КМ. У поређењу са истим периодом претходне године забиљежен је раст од 2,3% или 138,7 милиона КМ, а у поређењу са крајем претходне године смањење од само 18,6 милиона КМ или 0,3%. Ако се посматрају девизне резерве на мјесечном нивоу, током трећег мјесеца 2010. године дошло је до највећег раста од 2,6%, што се великим дијелом одразило на укупно повећање током К1 2010. године. Наведени раст девизних резерви резултат је, прије свега, побољшања у спољнотрговинској размјени током првог тромјесечја текуће године. Са друге стране расту девизних резерви су допринос дала и средства дозначена по основу друге и треће транше Станд-бу аранжмана са ММФ-ом.

На крају К1 2010. године дошло је до промјене структуре девизних резерви²⁰. Девизне резерве пласиране су највећим дијелом као инвестиције у хартије од вриједности у износу од око 3,1 милијарде КМ. Учешће ове категорије од 50,1% у укупним девизним резервама резултирало је да раст од чак 153,3% утиче и на раст укупних девизних резерви. С друге стране, ова категорија током марта мјесеца биљежи и значајну мјесечну стопу раста од чак 11%, која се одразила на раст укупних девизних резерви и на крају трећег мјесеца. Што се тиче друге значајне категорије (депозити код иностраних банака) у структури девизних резерви, њихово учешће у односу на исти период претходне године се смањило за чак 27,4 процентна поена и сада на њих отпада 47,5%. Депозити код иностраних банака настављају свој негативан тренд раста, и на крају К1 2010. године достижу ниво од око 2,9 милијарде КМ (што представља смањење од чак 35,1% у односу на К1 претходне године). Ова негативна стопа раста се такође одразила на раст укупних девизних резерви, због чега је стопа раста остала на ниском нивоу. Прије тачно годину дана у структури се појавила и нова категорија - злато. Сада, на крају К1 текуће године, њихово учешће је порасло за 0,15 процентних поена, а оствариле су раст од 18,8% (или 10,8 милиона КМ).

Извор: Централна банка БиХ

²⁰ До краја марта 2010. године водећа категорија у структури девизних резерви су били депозити код иностраних банака. А сада највеће учешће отпада на инвестиције у хартије од вриједности.

На крају К1 2010. године, ниво бруто девизних резерви био је довољан за финансирање 5,7 мјесеци просјечног увоза БиХ роба и услуга (према подацима ЦББиХ), што представља задовољавајући коефицијент са аспекта финансијске стабилности ²¹.

Девизне резерве ЦББиХ служе, такође, као показатељи стабилности и одрживости валутног одбора, што се посматра кроз покривеност **резервног новца (монетарне базе -M0)** ²² девизним резервама и покривеност **новчане масе (M2)** ²³. У складу са тим покривеност новчане масе (M2) девизним резервама на крају трећег мјесеца текуће године је износила 46,8%, а резервног новца, директно креираног од стране Централне банке, 110% што задовољава критеријуме стабилности валутног одбора ²⁴.

износ резервног новца на крају посматраног периода достигао је ниво од око 5,6 милијарди КМ, што представља раст од 4,9% у односу на исти период претходне године. У исто вријеме, ако се посматра овај агрегат у поређењу са крајем претходне године примјетно је његово смањење од 1,3%. До овако ниске стопе раста довео је благи раст депозита банака код монетарних власти од 10,9% (као назначајнија категорија са учешћем од 59,5%), и смањење готовине изван монетарних власти од 2,7% (учешће од 40,4%).

Примарни новац, директно креиран од Централне банке и новчани (монетарни) мултипликатор ²⁵ служе Централној банци да утиче на регулисање и мјерење нивоа новчане масе. Новчани мултипликатор новчане масе је на крају К1 2010. године износио 2,370. Овај број се добија као однос новчане масе и резервног новца и показује колико је пута новчана маса већа од креираног примарног новца. У исто вријеме показује и да постоје фактори изван Централне банке који утичу на новчану масу (становништво и комерцијалне банке, преко готовине и вишка ликвидних средстава). Новчани мултипликатор током цијелог квартала благо расте. Овај раст је изазван смањењем коефицијента **pp** (однос резервног новца и депозита), као и растом коефицијента **cp** (однос готовине и депозита). Раст коефицијента **cp**, јасно указује на веће учешће готовине у укупним депозитима, што показује да се враћа повјерење у банкарски сектор.

Раст девизних резерви, примарног новца и новчаног мултипликатора, као и пораст прилива у банкарски сектор у виду депозита како становништва (значајнији раст), тако и предузећа (блажи раст), утицали су директно на најшири новчани агрегат - новчану масу (новац у ширем смислу). Укупан износ M2 у посматраном периоду је износио око 13,2 милијарди КМ, што је више за 816 милиона КМ у односу на исти период претходне године (или 6,6%). Укупом годишњем расту допринијеле су обје категорије новчане масе: штедна категорија новчане масе - **квази новац (QM)** ²⁶, и то због већег учешћа од 55,5% и раста од 7,2%, **трансакцијски новац (новац у ужем**

²¹ Коефицијент показује да се 5,7 мјесеци увоза може финансирати девизним резервама ЦББиХ, у случају финансирања дефицита текућег рачуна. Према теорији међународне трговине укупне девизне резерве би требале покривати најмање 3 мјесеца просјечног увоза.

²² M0 - (резервни новац или монетарна база) се састоји од готовине изван монетарних власти, депозита банака код монетарних власти и осталих депозита код монетарних власти.

²³ M2 - (новац у ширем смислу) се састоји од трансакцијског новца (M1) и квази новца (QM).

²⁴ Свака јединица новчане масе (M2) мора имати покриће у девизним резервама, а минимална покривеност резервног новца (M0) девизним резервама по „Currency Board“ аранжману износи 100.

²⁵ Новчани (монетарни мултипликатор-м) представља коефицијент који показује колико се мијења новчана маса сходно одређеној промјени у монетарној бази.

²⁶ QM - (квази новац) састоји се од депозита по виђењу у иностраној валути те орочених и штедних депозита у иностраној и домаћој валути.

смислу -M1)²⁷ са растом од 5,8%. Овај раст новчане масе, започет је крајем претходне године, и јасно указује на опоравак и стабилизацију монетарног сектора.

Све категорије квази новца на крају К1 2010. године забиљежиле су годишњи раст, што се одразило на раст укупног нивоа квази новца и то: орочени и штедни депозити у страниј валути 10,4% (учешће од 54,4%), орочени и штедни депозити у домаћој валути од 0,7% (учешће од 24,2%) и депозити по виђењу у страниј валути од 7,1% (учешће од 21,4%).

Трансакцијски новац (новац у ужем смислу -M1) је на крају посматраног периода остварио раст од 5,8%. До раста ове категорије довео је раст депозита по виђењу у домаћој валути од 10,2%. Што се тиче друге категорије M1, готовине изван банака, и даље се смањује, али спорије него на крају претходне године.

Ако се анализира валутна структура депозита који улазе у састав новчане масе (евроизација новчане масе)²⁸ видљиво је да су депозити у домаћој валути још увијек већи од депозита у страниј валути, што показује да, ипак постоји повјерење у домаћу валуту.

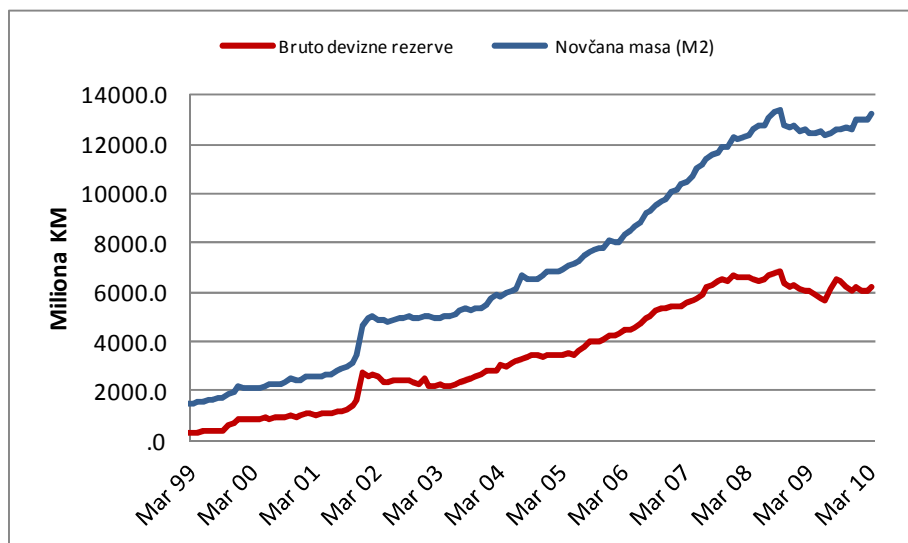
На крају К1 2010. године основица за обрачун обавезних резерви је износила око 15,7 милијарди КМ, што је мање за 1,2 милијарду КМ или 7,4% у односу на крај претходне године. Укупна средства за одржавање ОР на рачунима код ЦББиХ су износила преко 3 милијарде КМ, што је више за само 33,4 милиона КМ или 1,1% у односу на К1 2009. године. Међутим, комерцијалне банке нису имале проблема са испуњавањем обавеза по основу ОР, као ни проблема са одржавањем ликвидности. А то се јасно може видјети из пораста од 88,5% вишка средстава (средства које банке држе изнад законски прописаног минимума) који се налазе на рачунима комерцијалних банака код ЦББиХ. Овај вишак је у посматраном периоду достигао износ од преко 1,4 милијарде КМ. Просјечна стопа по којој банке држе средства на рачунима код ЦББиХ, а по основу обавезне резерве, износи 19%²⁹. Ова стопа је један од показатеља ликвидности банкарског сектора.

²⁷ M1 - (трансакцијски новац) састоји се од готовине изван банака и депозита по виђењу у домаћој валути.

²⁸ Рачуна се као однос депозита у домаћој и страниј валути у структури M2.

²⁹ Просјечна стопа обавезне резерве се рачуна као однос између укупних средстава која банке држе на својим рачунима код ЦББиХ и основице за обрачун ОР.

Графикон 15: Поређење девизних резерви и новчане масе

Извор: Централна банка БиХ

Банкарски сектор у БиХ

У првом кварталу 2010. године настављено је погоршање пословних резултата бх. банкарског сектора. На крају првог квартала 2010. године укупан финансијски резултат банкарског сектора износио је -5,57 мил. КМ³⁰. На овакав лош резултат утјецали су смањени приходи од камата по основу пласираних кредита и послова лизинга³¹, који у укупним приходима³² имају учешће од 67,9%. Кроз цијелу прошлу годину приходи од камата по основу пласираних кредита и послова лизинга имали су позитивну годишњу стопу раста, међутим са значајним успоравањем. У прва три мјесеца 2010. године годишња стопа раста ових прихода добила је негативан предзнак и износила је 8,52%.

Табела 4: Годишње стопе раста

Категорија	I-III 2008	I-III 2009	I-VI 2009	I-IX 2009	I-XII 2009	I-III 2010
Укупни приходи	13,84%	7,16%	1,86%	-0,79%	-3,56%	-7,95%
Укупни приходи од камата по основу пласираних кредита и послова лизинга	24,89%	22,81%	14,96%	9,79%	5,20%	-8,52%
Укупни кредити	21,81%	13,75%	5,55%	-1,39%	-3,13%	-2,43%
Укупна пондерирана ЕКС на кредитне (за БиХ)	9,63%	9,75%	9,89%	9,88%	9,85%	9,50%

Извор: За категорију укупних кредита ЦББиХ, за остале категорије ентитетске агенције за банкарство

³⁰ Нето добит (финансијски резултат) као и остале ставке и показатељи финансијских извјешћа добивени су сумирањем финансијских извјешћа банкарског сектора у ФБиХ и РС. Значи, ради се о неконсолидираним вриједностима за бх. банкарски сектор. Подаци су добивени од ентитетских агенција за банкарство.

³¹ У финансијским извјештајима од добитку/губитку банкарског сектора ФБиХ и РС приход од камате на дате кредите дат је заједно с пословима лизинга. Претпоставља се да послови лизинга имају скромно учешће у пословним активностима банака, тако да се ставке могу узети као показатељ кретања кредитних активности банака.

³² Укупне приходе банака чине приходи по основу камата и слични приходи и оперативни приходи.

Као што се из табеле може видјети смањени кредити домаћим институционалним секторима³³ увелико су утјецали на лоше пословање банака.

Укупни кредити на крају ожујка 2010. године кумулативно су износили 14,13 млрд. КМ што представља смањење у односу на исто раздобље прошле године од 2,43%. Као што је био случај и на крају 2009. године, највећи допринос смањењу укупних кредита дали су смањени кредити сектору становништва. Кредити становништву чине 44,0% укупно пласираних кредита на бх. тржишту. На крају првог квартала текуће године ови кредити износили су 6,22 млрд. КМ и забиљежили су пад од 6,2% у односу на исто раздобље прошле године. Будући да број незапослених особа расте, а број запослених као и плаће стагнирају, смањене су могућности добивања и отплате кредита. Значи, смањена је како понуда тако и потражња за кредитима сектору становништва.

За разлику од кредита пласираних становништву, кредити пласирани нефинанцијским подuzeћима у ожујку³⁴ су забиљежили позитиван, али изузетно скроман годишњи раст од 0,6%. Ови кредити у укупним кредитима учествују са 52,9% и износили су 7,48 млрд. КМ. Постепено повећање извоза и индустријске производње, као и раст промета унутарње трговине вјеројатно су дали позитивне сигнале бх. банкама када је у питању кредитирање нефинанцијских подuzeћа.

У првом кварталу настављено је и погоршање квалитете ставки активе као што су кредити. Кредити класифицирани у А категорију (добра актива) на крају првог квартала 2010. године чинили су 77,4%³⁵ укупно пласираних кредита физичким и правним особама, што представља смањење у односу на крај 2009. године када су кредити класифицирани у А категорију износили 79,7%. Ризична актива (Б-Е) повећала је своје учешће у укупним кредитима с 19,1%, колико је износила на крају 2009. године, на 22,6%³⁶.

Укупна просјечна пондерирана ефективна каматна стопа (ЕКС)³⁷ у БиХ у првом кварталу 2010. године износила је 9,50% и забиљежила је смањење у односу на исто раздобље прошле године (од 0,25 постотних поена) и у односу на крај године (од 0,35 постотних поена). За разлику од краја прошле године када је укупна пондерирана ЕКС на краткорочне кредите имала тренд раста, а на дугорочне кредите тренд пада, у првом кварталу забиљежен је тренд смењања и краткорочне и дугорочне каматне стопе.

³³ Према ЦББиХ сви кредити и депозити у БиХ групирају се према институционалним секторима: сектор опће владе, комерцијалних банака, небанкарских финансијских институција, нефинанцијских јавних подuzeћа, приватна подuzeћа и удруге, непрофитне организације, становништво и остали сектори.

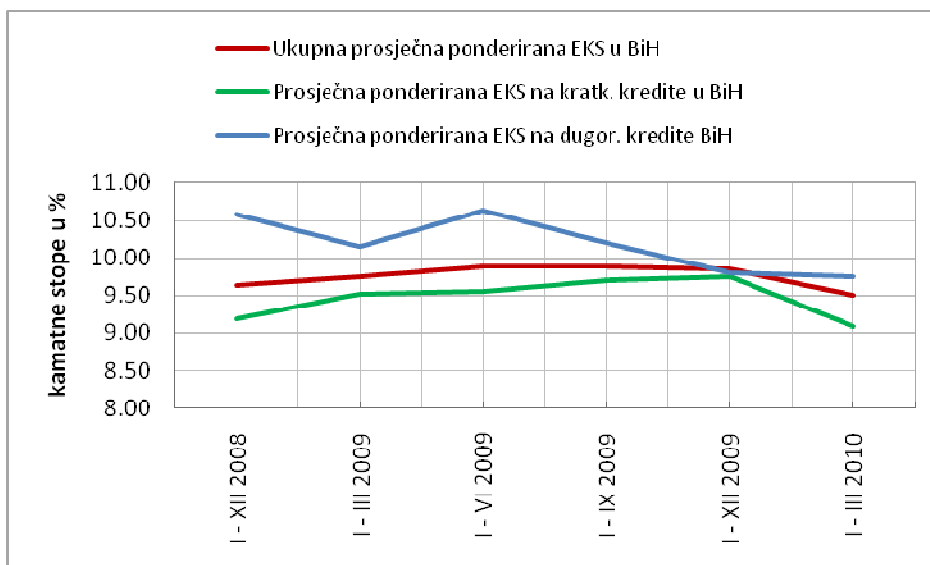
³⁴ Будући да су подаци о банкарском сектору (кредити, депозити, итд.) дати кумулативно на крају раздобља, вриједности на крају мјесеца ожујка представљају вриједности за цијели први квартал текуће године.

³⁵ Податак за цијелу бх. банкарски сектор добивен на основу података ентитетских агенција за банкарство.

³⁶ За први квартал 2010. године није достављен податак за Е категорију кредита (губитак) за банкарски сектор РС. Будући да је у претходним раздобљима ова категорија износила нула за банке РС, претпоставка је да и у првом кварталу 2010. године износе нула. Банке ФБиХ у категорију Е класифицирали су укупно 45 000 КМ кредита физичким и правним особама.

³⁷ Укупна пондерирана ефективна каматна стопа на пласиране кредите за цијелу БиХ (као и краткорочна и дугорочна ЕКС за БиХ) добивена је пондерирањем укупне ефективне каматне стопе на кредите у РС и укупне ефективне каматне стопе на кредите у ФБиХ. Као пондери су кориштена учешћа укупних пласмана у ФБиХ и укупних пласмана у РС у укупним пласманима у БиХ. Подаци добивени од ентитетских агенција за банкарство.

Графикон 16: Кретање ЕКС на кредите у БиХ

Извор: Ентитетске агенције за банкарство

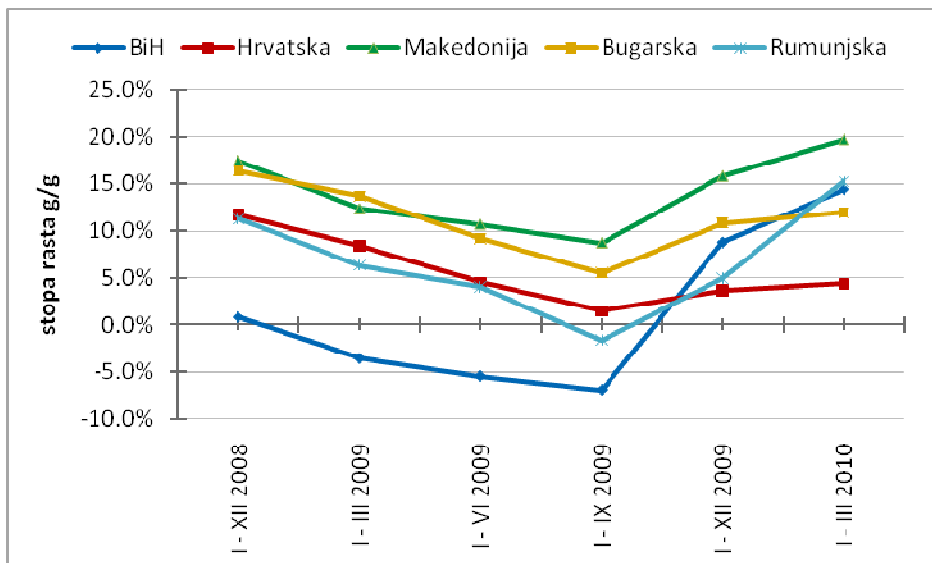
Ако проматрамо каматне стопе које објављује ЦББиХ различит је тренд кретања каматних стопа на кредите у КМ без валутне и с валутном клаузулом. Каматне стопе на кредите у КМ без валутне клаузуле у првом кварталу биљеже раст на годишњој разини, изузев каматних стопа на кредите у КМ становништву. С друге стране, каматне стопе на кредите у КМ с валутном клаузулом биљеже пад на годишњој разини, изузев каматне стопе на краткорочне кредите у КМ с валутном клаузулом становништву. Детаљан преглед каматних стопа које објављује ЦББиХ дат је у привитку.

Укупни депозити наставили су позитиван годишњи раст и у првом кварталу 2010. године. На крају ожујка укупно прикупљени депозити износили су 12,39 млрд. КМ и већи су у односу на исто раздобље прошле године за 5,29%. Највећи допринос расту укупних депозита дали су депозити становништва који од листопада 2009. године биљеже позитиван раст. Годишња стопа раста депозита становништва крајем ожујка износила је 14,38% и достигли су разину од 5,89 млрд. КМ, тј. разину на којој су били у рујну 2008. године прије масовног повлачења депозита из бх. банака³⁸. И у Еуро зони³⁹, као и у земљама регије, депозити становништва настављају раст на годишњој разини што значи да је становништво и даље на опрезу због несигурних господарских кретања и показује већу склоност штедњи, него потрошњи.

³⁸ Прије утјецаја свјетске финансијске кризе из 2008. године на БиХ, депозити становништва били су на врхунцу, тј. износили су 5,82 млрд. КМ.

³⁹ Извор: ECB, <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=100000145>, pristupljeno 02.06.2010. године

Графикон 17: Годишње стопе раста депозита становништва БиХ и земаља у регији

Извор: ЦББиХ и народне банке земаља у регији

Послије депозита становништва највећа категорија у укупним депозитима су депозити нефинансијских подuzeћа. Први пут након рујна прошле године депозити овог сектора у првом кварталу 2010. године биљеже позитиван раст од 2,71% г/г и износе 3,85 млрд. КМ. Као што је већ речено за кредите овом сектору, постепена стабилизација одређених показатеља реалног сектора (индустрија, извоз, малопродаја) довела је до нешто бољег пословања нефинансијских подuzeћа у односу на исто раздобље прошле године.

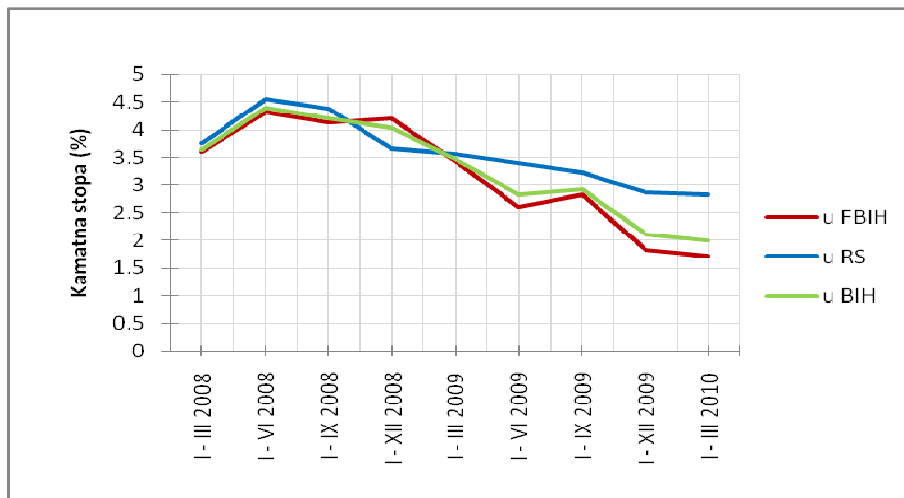
Као и у претходним мјесецима депозити опће владе имају негативан раст (-15,93% г/г) и на крају првог квартала износили су 1,92 млрд. КМ.

Владе ФБиХ у односу на крај 2009. године биљеже раст од 27,4%. Могући разлог оваквог кретања јесте да је већи дио друге и треће транше (само дио треће транше је уплаћен у првом кварталу) по основу „Станд бу“ аранжмана с ММФ управо добила ФБиХ. Поред овога, приходи од директних пореза у ФБиХ забиљежили су пораст у прва три мјесеца 2010. године. С друге стране, депозити Владе РС у односу на крај 2009. године су смањени за 17%, а могући разлог јесте пад прихода од директних пореза у првом кварталу текуће године.

У прва три мјесеца наставаљен је тренд појефтињења домаћих извора финансирања из прошле године. Укупна просјечна пондерирана ЕКС на депозите у БиХ⁴⁰ у првом кварталу износила је 2,01% што је у односу на исто раздобље прошле године смањење од 1,47 постотних поена, а у односу на крај прошле године смањење од 0,11 постотних поена. И према подацима ЦББиХ, већина пасивних каматних стопа биљежи пад како на годишњој разини, тако и у односу на крај 2009. године.

⁴⁰ Укупна пондерирана ефективна каматна стопа на депозите у БиХ добивена је пондерирањем укупне ефективне каматне стопе на депозите у РС и исте у ФБиХ. Као пондери су кориштени удјели депозита у РС и ФБиХ у укупним депозитима у БиХ. Подаци о износу депозита и каматних стопа по ентитетима добивени су од ентитетских агенција за банкарство.

Графикон 18: Кретање ЕКС на депозите у БиХ

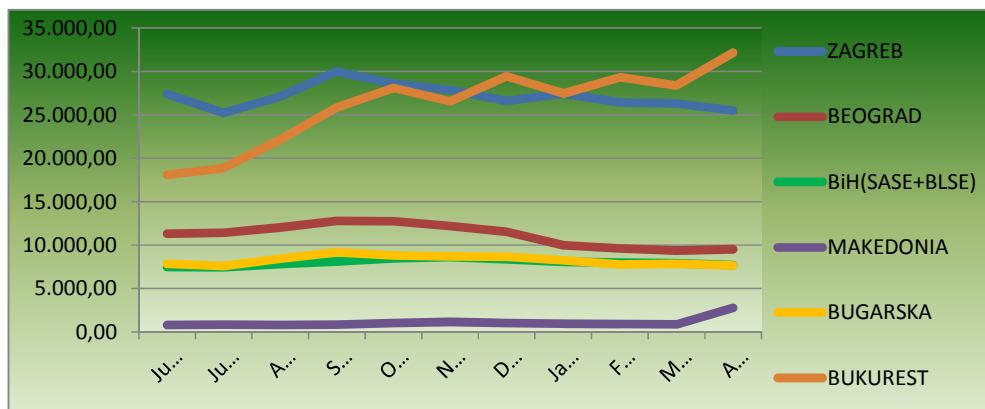

Извор: Ентитетске агенције за банкарство

Тржиште капитала

Крајем 2009. године и у првом кварталу 2010. године је дошло до постепене стабилизације кретања берзанских индекса на свјетским финансијским тржиштима као посљедица стабилизације глобалних економских токова.

Графикон 19: Тржишна капитализација у милионима УСД у цЕЕ региону за 1 квартал 2010.године

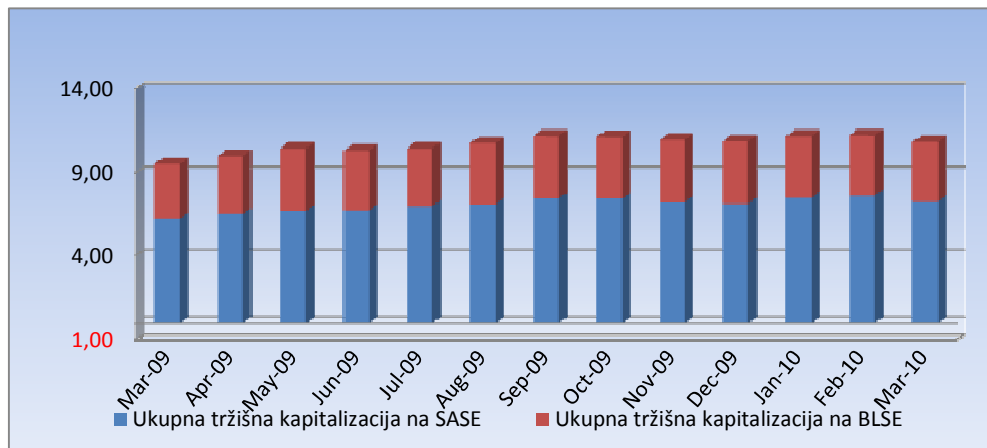
Извор : FEAS (Federation of Euro-Asian Stock Exchanges)

Слично стање је и на Сарајевској и Бањалучкој берзи које биљеже благи пораст промета и укупне капитализације у односу на исти период у 2009. години.

Тржишна капитализација

Укупна тржишна капитализација⁴¹ Сарајевске и Бањалучке берзе (SASE i BLSE) износила је на дан 31.марта 2010. године 10,9 милијарди КМ што представља повећање од 14,2% у поређењу са износом капитализације на крају марта 2009. године, мада је још евидентно мања у односи на март 2008. године (38,86%).

Графикон 20: Укупна тржишна капитализација у БиХ за 1 квартал 2010. године

Извор SASE i BLSE

Индекси

Пад Индекса инвестицијских фондова Сарајевске и Бањалучке берзе (BIFX i FIRS)⁴², који је почео у септембру 2009. године се зауставио на крају првог квартала 2010. године, те је забиљежен и лагани пораст вриједности оба индекса на дан 31. марта 2010.године.

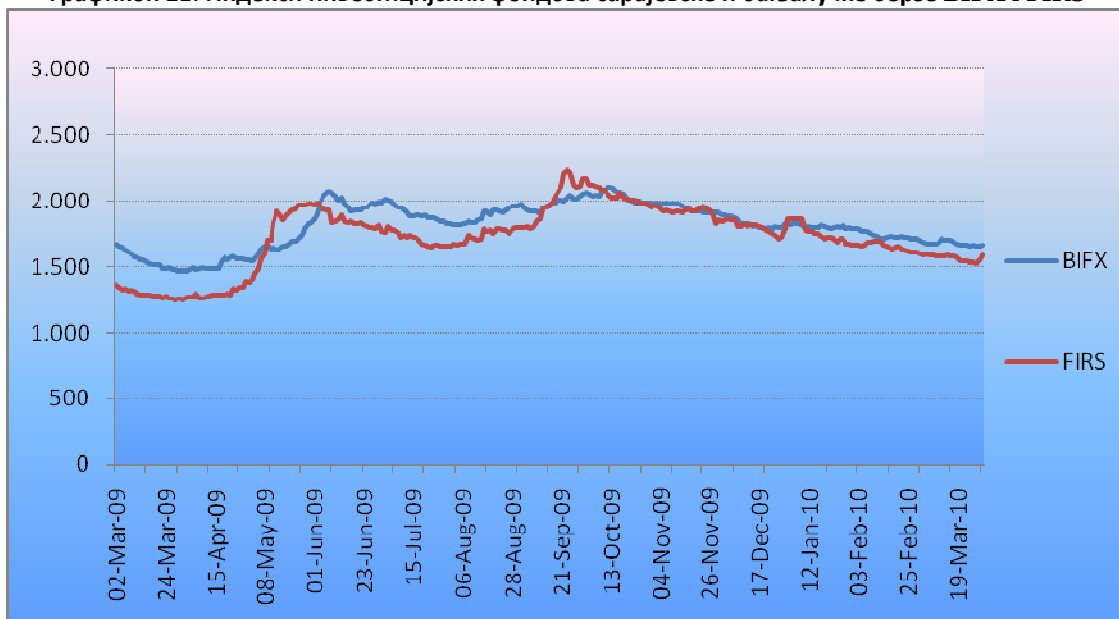
Вриједност BIFX -а је износила је 1668,94 поена на дан 31. марта 2010.године. Апсолутна промјена износила је 206,38 индексних поена, што представља раст од 14% у односу на вриједности на крају марта 2009. године.

Вриједност FIRS -а на дан 31. марта 2010. године је износила 1591,33 поена и у односу на вриједност 31.марта 2009. године забиљежила раст од 26,7%, док је апсолутна промјена износила је 335,7 индексних поена.

⁴¹ Капитализација – збир продуката цијена дионица и обима дионица којима се трговало на берзама;

⁴² Индекси обје берзе израчунати су на основу просјечне цијене дионица 11 најуспјешнијих инвестицијских фондова у случају Сарајевске берзе (FIRS) и 13 ИФ-ова Бањалучке берзе (FIRS).

Графикон 21: Индекси инвестицијских фондова сарајевске и бањалучке берзе BIFX i FIRS

Извор : CACE и БЛСЕ

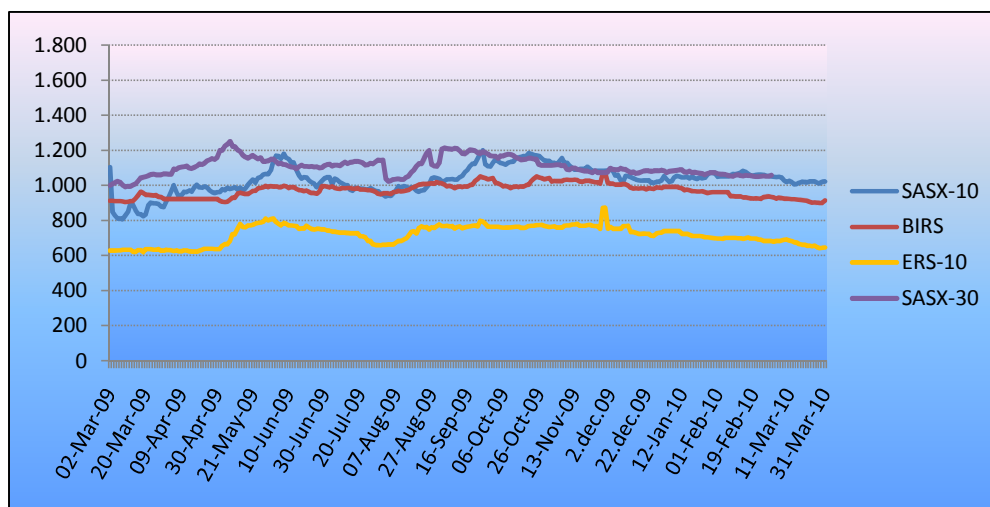
Идентичну слику кретања на БиХ берзама видимо и кроз репрезентативне индексе Сарајевске (SASX-10 i SASX-30) и Бањалучке берзе (BIRS i ERS-10) који представљају кретање цијена дионица најуспјешнијих компанија листираних на те двије берзе.

У периоду од 31.03.2009. до 31.03.2010. године повећана је вриједност SASX-10 за 145 индексна поена, што представља раст од 17%. Репрезентативни индекс Сарајевске берзе SASX-30 чије је праћење почело у марту 2009. године евидентирао је раст од само 59 индексних поена односно раст од минималних 6%.

У истом периоду BIRS је од 31.03.2009. до 31.03.2010. године остварио минималан пад од 9 индексних поена односно пад од 1% док је ERS -10 забиљежио раст од 17 индексних поена, односно раст од 3%.

Као што се види на графу испод, SASX-10, SASX-30, BIRS i ERS-10 биљеже готову идентичан пад вриједности индекса да би крајем марта почела њихова стабилизација и раст.

Графикон 22: Индекси најуспјешнијих компанија на Сарајевској и Бањалучкој берзи (SASX-10 и BIRS) и индекс предузећа из система Електропривреде РС-а (ERS-10)

Извор : CACE и БЛСЕ

Укупни промет

У првом кварталу 2010. године укупни промет на БиХ берзама је износио **54,58** милиона КМ, што износи пад промета од 54,65% у односу на промет у првом кварталу 2009. године.

Укупан промет у првом кварталу 2010. године на **Сарајевској берзи** износио је 24,3 милиона КМ. што чини 44,5% од укупног оствареног промета у БиХ.

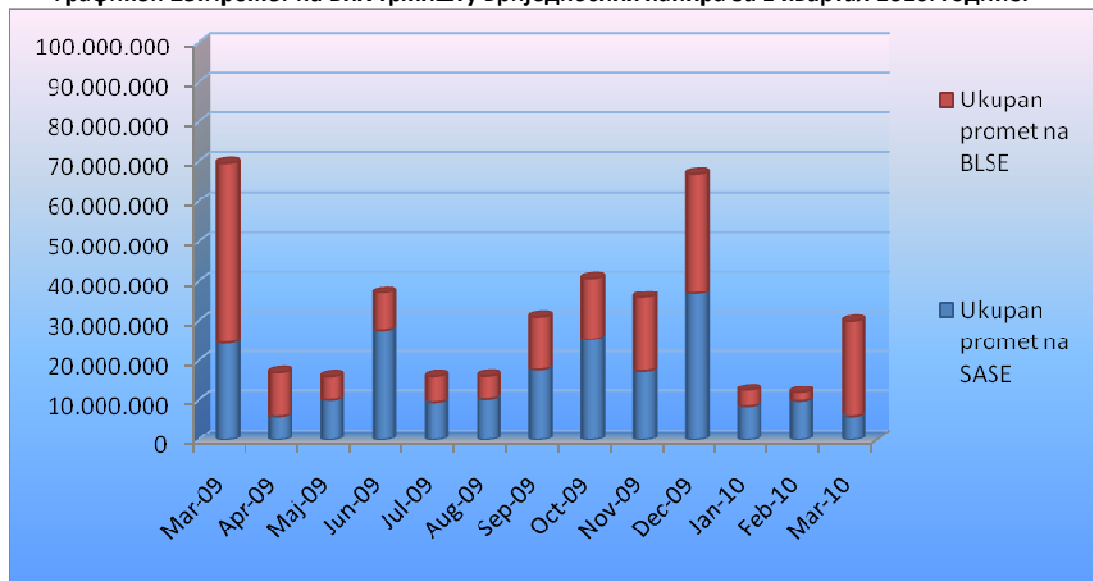
Поредећи укупну остварену вриједност промета у првом кварталу 2010. године са вриједношћу укупног промета у првом кварталу 2009. године SASE биљежи пад од 58%.

Највећи појединачни остварени промет дионицама на Сарајевској берзи у првом кварталу 2010. године су остварили Босналијек д.д. Сарајево 2,18 милиона КМ, емитент ЗИФ БИГ Инвестициона група дд Сарајево 2 милиона КМ, затим РМУ Каменград д.д. Сански Мост 1,7 милиона КМ, ЈП Електропривреда БИХ д.д. Сарајево 1,59 милиона КМ и БХ Телецом д.д. Сарајево 0,7 милиона КМ.

Укупан промет у првом кварталу у 2010. години на **Бањалучкој берзи** је износио 30,3 милиона КМ што чини 55,5 % од укупног промета. Поредећи остварену вриједност у првом кварталу 2010. године са вриједношћу оствареног промета у првом кварталу 2009. години BLSE биљежи пад од 51,5 %.

Највећи утјецај на остварени промет у првом кварталу 2010. године је остварен је дионицама Балкан Инвестмент Банк АД Бања Лука 14,9 милиона КМ, Телеком Српске АД Бања Лука 2,24 милиона КМ, Општина Лакташи 2 милиона КМ, те затим дионицама Хем. Инд. Дестилација АД Теслић у износу од 0,41 милиона КМ.

Графикон 23:Промет на БиХ тржишту вриједносних папира за 1 квартал 2010. године.

Извор : САСЕ и БЛСЕ

IV ВАЊСКИ СЕКТОР

УВОД

Почетак 2010. године је потпуна супротност дешавањима на почетку 2009. године коју су окарактерисале тешка економска ситуација изазвана свјетском финансијском кризом која се манифестовала кроз значајне стопе пада увоза, извоза, затварања многих предузећа или пак значајно смањење обима пословања код неких од најзначајнијих БиХ предузећа као што су “Алуминиј” Мостар, “Миттал Стеал” Зеница, “ТМД” Градачац. Економска атмосфера била је врло неповољна. Међутим, почетак 2010. године карактеришу значајне стопе раста извоза, смањење стопе увоза што резултира и смањењем трговинског дефицита. Међународна размјена и трговина се све више обавља са земљама чланицама ЕУ. Базни метали који су окосница БХ извоза у првом кварталу су постигли стопу раста извоза од чак 50% у поређењу са првим кварталом прошле године.

Највећи допринос извозу дале су управо двије највеће извозне компаније у БиХ “Алуминиј” Мостар и “Mittal Steel” Зеница. Захваљујући постепеном опоравку глобалне економије, а посебно ЕУ-а, очекује се јачање међународних токова капитала, повратак повјерења потрошача и обнављање иноземне потражње, што би уз најављене мјере фискалне политике требало омогућити благи опоравак БХ привреде, али тек у другом дијелу године. Битно је споменути да је опоравак свјетских економија резултирао растом цијена метала и нафте те нафтних деривата.

У првом кварталу 2010. године забиљежено је следеће:

- Укупна робна размјена са иностранством износила је 4,2 милијарде КМ, што је резултирало повећањем од 3,3% у односу на исти период 2009. године;
- Остварен је извоз у износу од 1,5 милијарде КМ, што је повећање од 24,4% у односу на исти период 2009. године;
- Увоз је остварен у износу од 2,7 милијарди КМ; смањена је вриједност увоза за 1,5% у односу на први квартал 2009. године;
- Спољнотрговински дефицит је забиљежен у износу од 1,2 милијарди КМ и у односу на исти период прошле године значајно је смањен и то за 39,5%;
- Покривеност увоза извозом је забиљежила најбољу вриједност у поређењу са прошлим ситуацијама 56%;

Током 2010. године очекују се значајни реформски процеси како би се БиХ прилагодила и што боље испуњавала критерије за чланство у ЕУ, док ће у исто вријеме радити и на имплементацији Споразума о стабилизацији и придруживању. Такођер, БиХ се налази у посљедној фази процеса преговора за приступање Свјетској трговинској организацији и технички дио преговора требао би бити завршен у првој половини ове године.

Да би се стање у БиХ значајније побољшало, неопходно је наставити процес приватизације, појачати производњу и извоз, увозне компоненте супституирати онима које БиХ већ производи, те провести реформе.

РОБНА РАЗМЈЕНА БИХ СА ИНОСТРАНСТВОМ

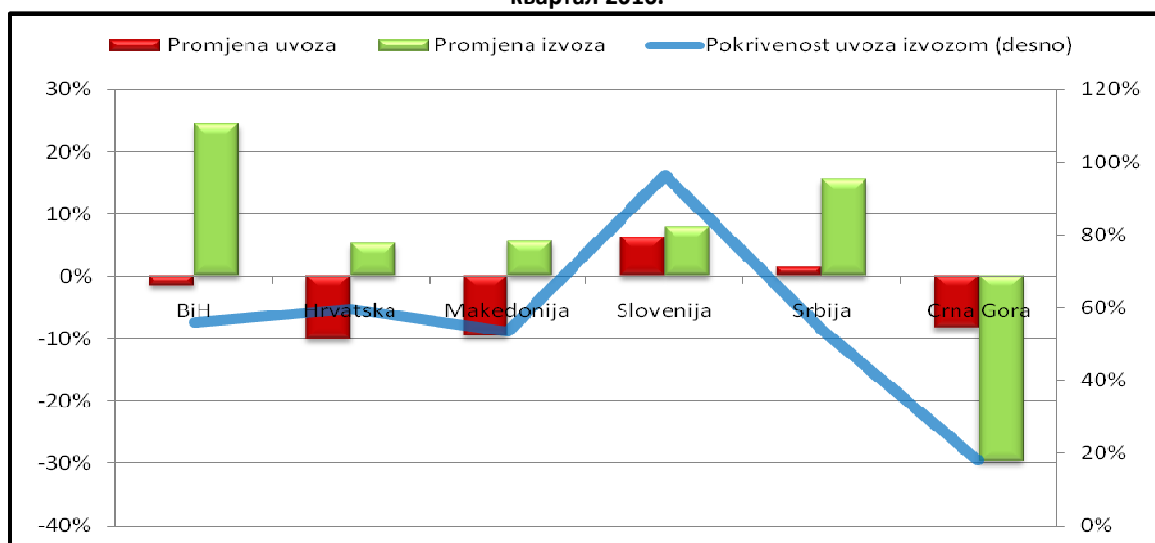
У табели испод даје се преглед главних индикатора са освртом на раније извјештајне периоде:

Табела 5. Спољнотрговински индикатори за К1 2010. годину и за претходне извјештајне периоде

У милионима КМ	К1 2005	К1 2006	К1 2007	К1 2008	К1 2009	К1 2010
Извоз роба	777	1.078	1.365	1.567	1.237	1.539
Промјена извоза	25,83%	38,82%	26,67%	14,76%	-21,03%	24,37%
Увоз роба	2.051	2.043	2.884	3.673	2.793	2.750
Промјена увоза	12,10%	-0,36%	41,15%	27,35%	-23,94%	-1,54%
Трговински биланс (Извоз – Увоз)	-1.274	-965	-1.519	-2.106	-1.556	-1.212
Промјена трговинског биланса	5,00%	-24,24%	57,32%	38,67%	-26,10%	-22,14%
Укупна трговина (Извоз + Увоз)	2.827	3.121	4.249	5.239	4.031	4.289
Промјена укупне трговине	15,57%	10,40%	36,15%	23,30%	-23,07%	6,41%
Покривеност увоза извозом	37,87%	52,76%	47,35%	42,67%	44,30%	55,95%

Извор: Агенција за статистику БиХ

Графикон 24: Промјене увоза и извоза, те стопе покривености увоза извозом земаља региона за први квартал 2010.

Извор: Агенције за статистику одабраних земаља

СТРУКТУРА РОБНЕ РАЗМЈЕНЕ БИХ СА ИНОСТРАНСТВОМ ПО ПРОИЗВОДИМА⁴³

Најзначајније увозне ставке у К1 2010. године су производи минералног поријекла гдје доминирају нафта и нафтни деривати; затим машине и апарати; базни метали; производи хемијске индустрије те прехрана, док су најзначајније извозне позиције базни метали гдје као и код увоза доминирају алуминиј, жељезо и челик, те њихови производи; резервни дијелови за аутоиндустрију; разни готови производи као што су намјештај, одјећа и обућа.

Босна и Херцеговина је у првом кварталу 2010. године остварила увоз у износу 2,7 милијарди КМ у оквиру чега су се највише увозили производи минералног поријекла, гдје доминирају **нафта и нафтни деривати** у износу од 527 милиона КМ. У односу на исти период прошле године, остварен је раст увоза ове врсте производа за 25,4%. Овако значајан раст вриједности увоза нафте и деривата је у највећој мјери посљедица раста цијена нафте на свјетском тржишту у односу на цијене које су биљежене током економске кризе, а и опоравак производње у којем нафта свакако има значајну улогу.

Друго мјесто по вриједности увоза заузимају **машине, апарати и механички уређаји** чији је увоз у првом кварталу 2010. године износио 370 милиона КМ. У односу на први квартал прошле године, увоз машина је пао за чак 14,5%, али и даље у укупном увозу има значајно учешће у износу од 13,5%. Извоз машина и апарата износи 155 милиона КМ и у укупном извозу учествује са 10,1%, извоз ове категорије производа оставрио је раст од 7,6% у односу на исти период прошле године, захваљујући наруџбама партнера из ЕУ и опоравку ауто-индустрија.

Вриједност увоза **производа хемијске индустрије** је 287 милиона КМ (што чини 10,5% укупног увоза БиХ), а у односу на прошлу годину остварен је благи раст увоза производа хемијске индустрије за 2,6%. Од производа хемијске индустрије, као и у предходним годинама БиХ је највише увозила фармацеутске и козметичке производе.

Значајан удио у структури босанскохерцеговачког увоза заузимају **прехрамбене прерађевине** којих је у првом кварталу 2010. године увезено у износу од 284 милиона КМ, што чини 10,3% укупног увоза БиХ идентично као и у првом кварталу 2009. године, међутим увоз у првом кварталу 2010. године је нешто мањи у односу на прошлу годину и то за 1,2%.

Сљедећа значајна увозна ставка су свакако **базни метали** којих је БиХ увезла у износу од 223 милиона КМ, а у вриједности укупног увоза учествују са 8,1%. Од базних метала највише су се увозили жељезо и челик, њихови производи, те алуминиј и производи од алуминија. Увоз метала у првом кварталу је пао за 5,4% у односу на исти период прошле године захваљујући остваривању сарадње и куповине сировина метала од рудника "Arcelor Mittal" Приједор што је резултирало значајним смањењем увоза металних сировина са иностраних тржишта.

Базни метали су најзначајнија извозна позиција БиХ. БиХ је у првом кварталу 2010. године извезла на свјетска тржишта чак 339 милиона КМ базних метала и у односу на прошлу годину, извоз базних метала доживио је раст од 50%. Овако значајан раст извоза посљедица је раста цијена метала на свјетском тржишту што је разлог више за производњу производа од метала и њихову дистрибуцију на свјетска тржишта, али не смијемо свакако заборавити да је овај значајни раст од 50% базиран на ниској основици који су базни метали имали током године економске кризе и рецесије. Базни метали у укупном БХ извозу учествују са 22%.

⁴³ Приликом анализе податаке котиштена је HS класификација

Значајна категорија извоза је **електрична енергија** која се налази у категорији производа минералног поријекла, а које је БиХ извезла у износу од 270 милиона КМ, што чини 17,5% од укупно оствареног извоза. Раст извоза електричне енергије у првом кварталу 2010. године у односу на исти период прошле годину износи око 37%. Битно је споменути да БиХ у спољној трговини са електричном енергијом остварује суфицит и да један од лидера у производњи електричне енергије у поређењу са земљама у региону. Према НАЦЕ класификацији извоз електричне енергије износи 154 милиона КМ.

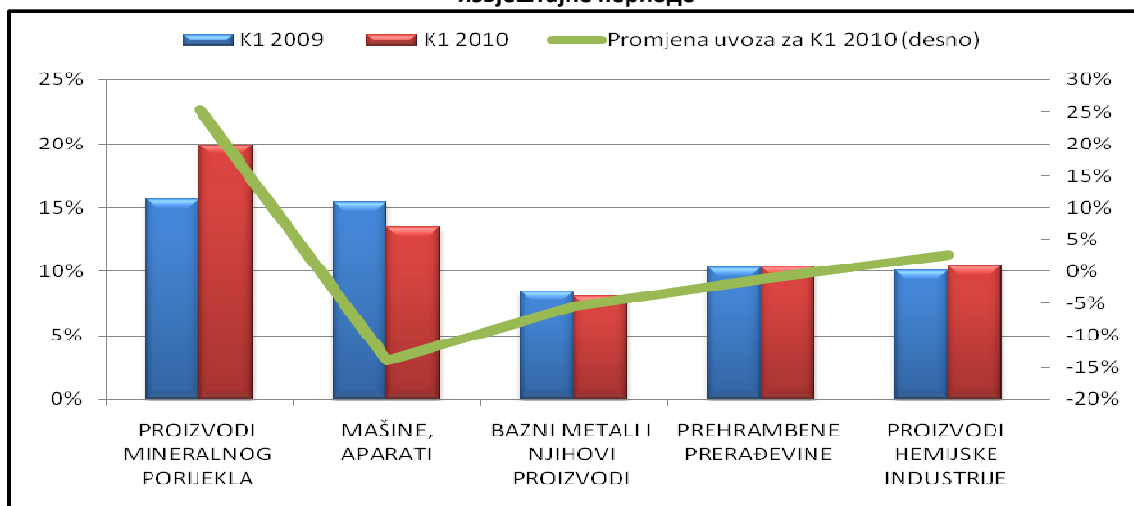
Категорија разних производа гдје је укључен **намјештај** у К1 2010. години остварила је извоз од 161 милион КМ и учешће у укупном извозу од 10,5%. У односу на исти период прошле године извоз намјештаја је доживио раст за чак 29,5%. Охрабрујуће звући чињеница да БиХ своју производњу и извоз све више реструктурира са дрвне индустрије на производњу и извоз намјештаја који је првенствено намјењен тржиштима ЕУ.

Што се тиче извоза у сектору **дрвне индустрије**, извоз је достигао вриједност од 76 милиона КМ и у укупном извозу учествује са 4,9%. У односу на први квартал 2009. године извоз дрвета је доживио пад од 4,7% као што је већ споменуто због посљедица реструктурирања производње и извоза у производе финалне потрошње тј. намјештаја којим се остварује већа додана вриједност.

Значајно је и за први квартал 2010. године споменути још извоз **одјеће, обуће и производа хемијске индустрије** заједничка карактеристика за споменуте категорије производа су значајне стопе раста извоза у односу на први квартал 2009. године

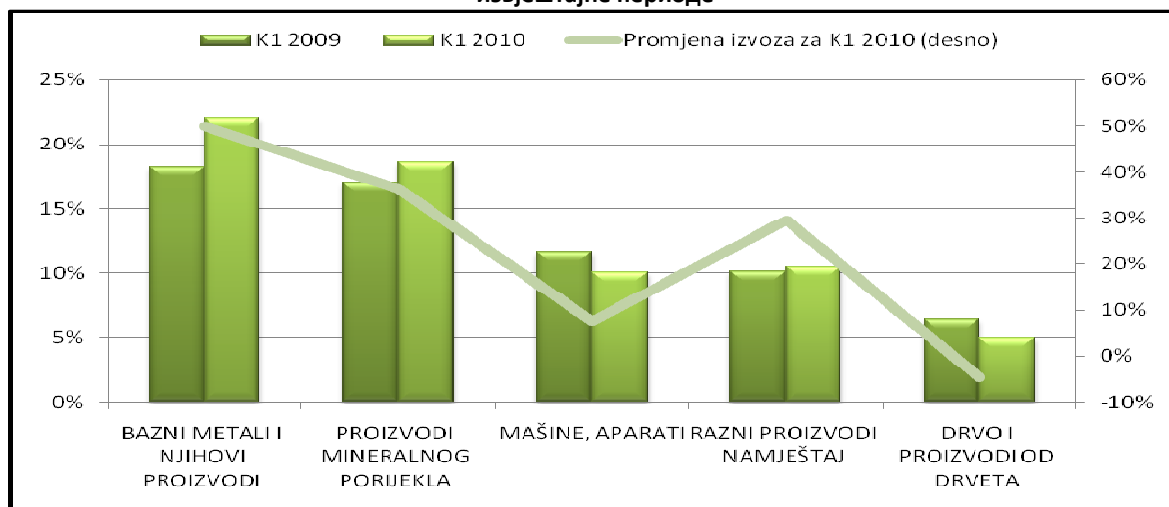
У наредним графиконима дат је приказ категорија производа који имају највеће учешће како у укупном увозу, тако и у укупном извозу у првом кварталу 2010. године.

Графикон 25. Учешће појединих категорија производа у укупном увозу за К1 2010. године и за претходне извјештајне периоде

Извор: Агенција за статистику БиХ

Графикон 26. Учешће појединих категорија производа у укупном извозу за К1 2010. године и за претходне извјештајне периоде

Извор: Агенција за статистику БиХ

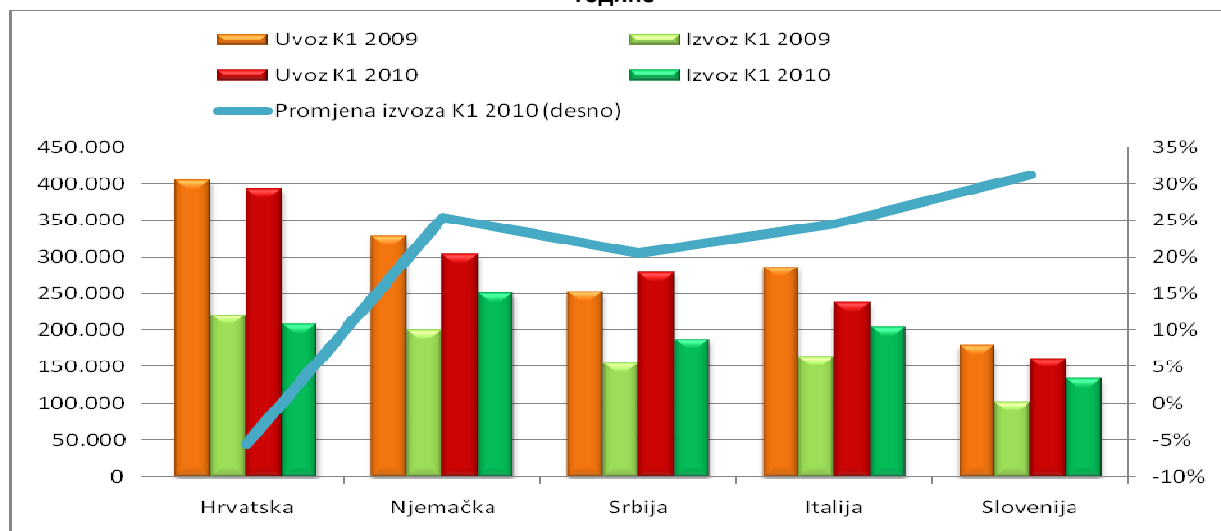
СТРУКТУРА РОБНЕ РАЗМЈЕНА БИХ СА ИНОСТРАНСТВОМ ПОСМАТРАНА ПО ЗЕМЉАМА ПОРИЈЕКЛА УВОЗНЕ РОБЕ И ДЕСТИНАЦИЈАМА ИЗВОЗА

Структура поријекла робе унутар босанскохерцеговачког увоза оствареног у првом кварталу 2010. године указује на чињеницу да групу земаља наших најзначајнијих трговинских партнера чини 5 земаља: Хрватска, Њемачка, Србија, Италија и Словенија. Набројане земље су уједно и највећи извозници роба из Босне и Херцеговине. Вриједност укупног извоза према ових пет земаља износи 986 милиона КМ, односно 64% вриједности цијелокупног извоза из БиХ. У поређењу са прошлом годином извоз у ових пет земаља је порастао за 17%. У исто вријеме 36% извоза БиХ одлази на све остале земље. По робној структури, унутар босанскохерцеговачког извоза превладавају метали и њихови производи, производи ниске стопе обраде, резервни дијелови за ауто индустрију гдје наша земља има јак кластер као и електрична енергија. БиХ је највише увозила из сусједне Хрватске и то у вриједности од 393 милиона КМ. У увозу из Хрватске превладава нафта и то око 60% од укупно увезене нафте у К1 2010. године. Из Хрватске се још у великом броју увозе прехранбене прерађевине, док Хрватска из БиХ највише увози електричну енергију и базне метале (алуминиј, жељезо и челик).

Из Њемачке су се највише увозили аутомобили, остала возила, те машине и апарати. Њемачка из БиХ у највећој мјери увози намјештај и то у износу од 141 милион КМ, базне метале и резервне дијелове за своју ауто-индустрију која је након економске кризе доживјела благ опоравак. Вриједност извоза свих категорија производа на њемачко тржиште за К1 2010. године износи 251 милион КМ, што Њемачку позиционира на друго мјесто највећих увозника БХ производа.

Србија у БиХ највише извози прехранбене прерађевине, док БиХ у Србију у највећој мјери извози нафту у оквиру минералних производа којих је за први квартал 2010. године извезено у вриједности од 91 милион КМ.

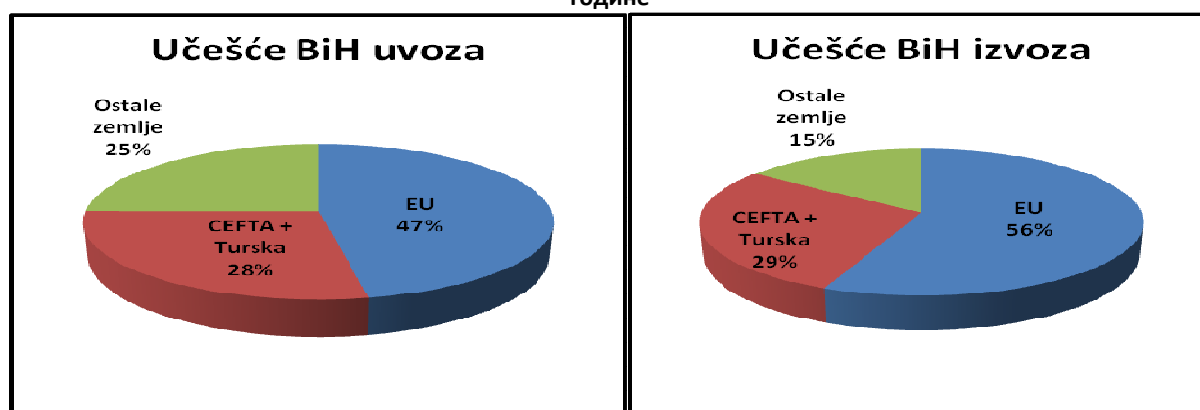
Графикон 27. Учешће увоза, извоза и раст/пад извоза по главним трговинским партнерима за К1 2010. године

Извор: Агенција за статистику БиХ

Када посматрамо робну размјену по групацијама/асоцијацијама земаља, БиХ је највише трговала са земљама чланицама ЕУ. БиХ је на тржиште земаља ЕУ извезла 867 милиона КМ својих производа што је у поређењу са првим кварталом 2009. године резултирало растом извоза од 25,1%. Увоз из земаља чланица ЕУ износио је 1,2 милијарде КМ и у односу на први квартал прошле године смањен је за 7,5%. Резултат трговине са чланицама ЕУ је дефицит у вриједности од 426 милиона КМ. Битно је нагласити да се учешће у трговини са ЕУ благо смањило за први квартал 2010. године за око 1,5%, а за исти процент повећан је обим размјене са осталим земљама. Укупан обим размјене са чланицама ЦЕФТА + Турска остао непромјењен у односу на први квартал 2009. године. У предходним периодима трговина са земљама у ЕУ је расла, нарочито је раст био примјетан након потписивања САА Споразума и за очекивати је да ће се и у будућности без обзира на смањење трговине у првом кварталу 2010. године обим трговине са земљама чланицама ЕУ све више повећавати.

Графикон 28. Учешће у увозу односно извозу појединих групација/асоцијација земаља за К1 2010. године

Извор: Агенција за статистику БиХ

Из земаља чланица CEFTA + Турска БиХ је увезла производе у вриједности од 770 милиона КМ и у поређењу са првим кварталом 2009. године забиљежен је благи раст увоза од око 0,3%. Значајнија промјена се десила приликом извоза БХ производа на тржиште земаља CEFTA + Турска гдје је извоз у првом кварталу 2010. године износио 440 милиона КМ и у поређењу са истим периодом прошле године доживио је раст у износу од 10,6%. Обзиром да трговина са осталим земљама није толико значајна као са земљама чланицама ЕУ и земљама CEFTA + Турска, промјене у трговини са осталим земљама биће приказане у табели која слиједи.

Табела 6. Увоз, извоз, њихове промјене и дефицит по групацијама/асоцијацијама земаља за К1 2010. године

	Увоз	Промјена а увоза	Извоз	Промјена извоза	Трговински дефицит	Учешће у трговинском дефициту	Учешће у укупној трговини
ЕУ	1.293	-7,5%	867	25,1%	-427	35,3%	50,4%
CEFTA + Турска	770	0,3%	439	10,6%	-331	27,3%	28,2%
Остале земље	687	9,4%	233	57,8%	-454.	37,4%	21,4%
УКУПНО	2.750	-1,5%	1.539	24,4%	-1.212	100,0%	100,0%

Извор: Агенција за статистику БиХ

Платни биланс

Међународно окружење

Привредна активност на глобалном нивоу показује знаке опоравка. Глобална економија је почела да се стабилизује углавном захваљујући бољим финансијским условима који су проистекли из владиних интервенција, али се очекује да ће процес опоравка бити спор и дуг.

Очекује се да ће свјетска економија у 2010. расти око 4% највећим дијелом захваљујући расту новоиндустријализованих азијских земаља, али и потражњи из САД-а⁴⁴.

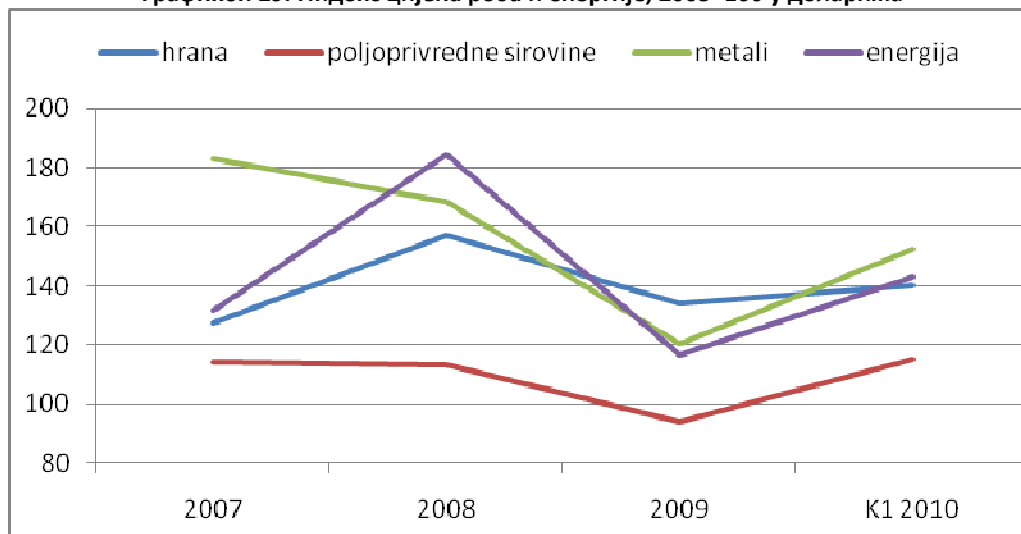
Поједине чланице Европске Уније су на тесту дужничке кризе која је захватила Грчку, а куца на врата и другим медитеранским земљама. То је довело до пада повјерења у еуро а самим тим и до оштрог пада курса еура према долару. Крајем јула 2008. курс је износио рекордних 1,59 долара за еуро, док је крајем марта 2010. забиљежио 1,33 долара за еуро, а силазни тренд је и даље настављен.

Земље западног Балкана су глобалну рецесију осјетиле нешто касније, и како се чини, теже ће из ње и изаћи с обзиром на бројне проблеме који су са кризом кулминирали.

Нафтно тржиште се прилично избалансирано, након рекордних вриједности из јула 2008. Цијене роба биле су најниже у фебруару 2009. и од тада расту у складу са повећаном тражњом.

⁴⁴ IMF: World Economic Outlook, May 2010.

Графикон 29: Индекс цијена роба и енергије, 2005=100 у доларима

Извор: IMF: World Economic Outlook, May 2010.

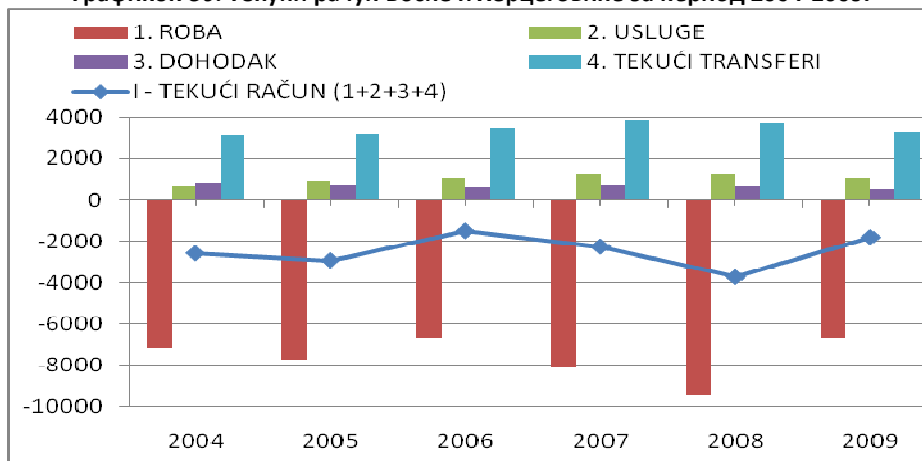
Табела 7: Платни биланс БиХ⁴⁵

У милионима КМ	2005	2006	2007	2008	2009	2009/ 2008
И - ТЕКУЋИ РАЧУН (1+2+3+4)	-2.933,1	-1.505,3	-2.261,3	-3.733,8	-1.807,1	-52%
1. РОБА	-7.748,7	-6.661,2	-8.101,1	-9.432,2	-6.662,4	-29%
Извоз робе, фоб	4.028,4	5.255,8	6.046,5	6.888,4	5.711,5	-17%
Увоз робе, фоб	-11.777,1	-11.916,9	-14.147,7	-16.320,7	-12.373,9	-24%
2. УСЛУГЕ	872,5	1.034,2	1.252,7	1.252,1	1.048,9	-16%
Потражује	1.561,9	1.767,6	2.076,7	2.201,6	1.939,8	-12%
Дугује	-689,4	-733,5	-823,9	-949,5	-890,9	-6%
3. ДОХОДАК	736,6	649,3	721,9	671,2	509,3	-24%
Потражује	1.074,1	1.137,5	1.459,8	1.554,1	1.136,2	-27%
Дугује	-337,5	-488,3	-737,9	-882,8	-626,9	-29%
4. ТЕКУЋИ ТРАНСФЕРИ	3.206,5	3.472,5	3.865,3	3.775,1	3.297,0	-13%
Потражује	3.427,5	3.728,5	4.149,4	4.094,7	3.616,9	-12%
Дугује	-221,1	-256,1	-284,1	-319,6	-319,9	0%
ИИ - КАПИТАЛНИ И ФИНАНСИЈСКИ РАЧУН (1+2)	2.640,7	1.244,8	2.378,4	3.906,8	1.781,1	-54%
1.КАПИТАЛНИ РАЧУН	443,4	457,2	433,9	393,6	347,0	-12%
2.ФИНАНСИЈСКИ РАЧУН	2.197,3	787,5	1.944,5	3.513,2	1.434,1	-59%
2.1. ДИРЕКТНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ	963,7	1.113,3	2.927,5	1.402,0	699,3	-50%
2.2. ПОРТФОЛИО ИНВЕСТИЦИЈЕ	4,2	-0,7	-1,1	-11,8	-37,7	220%
2.3. ОСТАЛЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ	1.974,9	902,2	264,9	1.720,1	690,2	-60%
2.4. РЕЗЕРВНА АКТИВА	-745,5	-1.227,2	-1.246,8	402,8	82,4	-80%
ИИИ - НЕТО ГРЕШКЕ И ПРОПУСТИ	292,4	260,5	-117,1	-173,0	26,0	-115%

⁴⁵ Платни биланс се ради на основу последњих доступних података из Централне банке БиХ.

Основне карактеристике економских односа БиХ са иностранством у 2009. години јесу значајно смањење увоза роба што је довело до пада спољнотрговинског дефицита, као и самог дефицита текућег рачуна платног биланса, али и значајан пад извоза, ино-дознака и изузетно низак прилив страних директних инвестиција.

Графикон 30: Текући рачун Босне и Херцеговине за период 2004-2009.

Извор: Централна банка Босне и Херцеговине

На **текућем рачуну** платног биланса у 2009. години забиљежен је значајан пад дефицита (52%), што је резултат смањења спољнотрговинског дефицита који је у претходним годинама био главни узрок раста дефицита текућег рачуна. Дефицит текућег рачуна је у посматраном периоду износио 1,8 милијарди КМ или 7,5% БДП-а. (Поређења ради у 2008 је износио 15,1% БДП-а).

У међународној **размјени роба** у 2009. години забиљежен је пад обима трговине од 22%, што је посљедица утицаја глобалне економске кризе. Стопа пада извоза је износила 17% а увоза 24%. На овако лоше податке о вањској трговини, која је практично кризом враћена на ниво испод оног оствареног у 2007. години, утицао је пад економске моћи земаља у које извозимо, као и пад куповне моћи у нашој земљи, али и смањење глобалних цијена берзанских сировина широке потрошње. Трговински дефицит је износио 6,6 милијарди КМ што представља најнижу вриједност регистровану још од 2001. године, а за 29% нижу у поређењу са 2008. годином.

На рачуну **услуга** забиљежено је смањење суфицита од 16% у поређењу са претходном годином, а поменути је у 2009. години износио 1,05 милијарди КМ. Приходи од услуга смањени су за 12% а расходи за 6% г/г.

Половину прихода од услуга чини *приход од туризма* (960 милиона КМ) са забиљеженим смањењем од 12% г/г, а једна трећина отпада на категорију *осталих услуга* (586 милиона КМ) у оквиру које је значајан *приход од услуга грађевина* (пад од 13%). Услуге *транспорта* (са учешћем од 20% тј. 395,5 милиона КМ) су у свјетлу глобалне рецесије такође забиљежили пад од 13%.

Расходи по основу кориштења услуга *транспорта и путовања* (610 милиона КМ) забиљежили су смањење од 17%, док су *остале услуге* (280 милиона КМ) регистровале раст од 32% услед повећања ставке *расход по основу телекомуникацијских услуга* и кориштења *бизнис услуга* из иностранства.

На рачуну **дохотка** остварен је суфицит од 509,3 милиона КМ (годишње смањење од 24%). Најзначајнија ставка – *компензације запосленим*⁴⁶ (83% удјела или 943,5 милиона КМ), је забиљежила пад од 14%. Инвестициони доходак (17% удјела или 192,7 милиона КМ) је умањен за 57% услјед нижих прилива по основу камата на депозите у иностранству.

Расход по основу инвестиционог дохотка⁴⁷ је био мањи за 30% г/г а за читаву годину је износио 605,6 милиона КМ.

Значајан извор прихода за бх. економију **текући трансфери** (3,3 милијарде КМ), који су почели лагано падати још у 2008., на крају 2009. су забиљежили значајан пад (13%), док је најзначајнија категорија у оквиру њих *новчане пошिल्ке запослених* умањена за 17% (губитак од 430,5 милиона КМ). То се дјелимично и очекивало с обзиром на глобалну рецесију и умањење расположивог дохотка бх. дијаспоре која традиционално шаље новац својој родбини и пријатељима у БиХ.

Капитални рачун већ одавно не представља значајан извор финансирања дефицита на текућем рачуну с обзиром да се ради о капиталној помоћи из иностранства која је значајно умањена у последњих пар година, а у 2009. години се радило о износу од 347 милиона КМ (смањење од 12% г/г).

Кроз **финансијски рачун** видимо да се прилив страних директних инвестиција (705 милиона КМ) у 2009. преполовио у односу на 2008. годину. То се дјелимично може приписати глобалним економским кретањима тј. неповољном климом за инвеститоре, али и недостатним реформама и застојима у процесу приватизације у БиХ.

Портфолио инвестиције (инвестиције у домаће хартије од вриједности) су забиљежиле прилив од 37,7 милиона КМ.

Финансирање из ставке *осталих инвестиција* је смањено за 50% услјед знатно мањег задуживања банака и компанија у иностранству. У оквиру ставке *повлачење нових зајмова* значајно је напоменути повлачење прве транше (397 милиона КМ) одобреног кредита по основу Станд бу аранжмана са Међународним монетарним фондом у цјелокупном износу од 1,1 милијарде € за период од 3 године почевши од јула 2009.

Са друге стране *комерцијалне банке* су повукле значајно мање своје активе из иностранства у односу на повлачење из 2008. године (- 63%, тј. 165 милиона КМ мање), што је у складу са подацима који указују и на мањи пласман кредита становништву и привреди БиХ у 2009.

На отплату *главнице зајма* у 2009. је отишло 520 милиона КМ што преставља годишње повећање од 22%. Мањи дио тог повећања се односи на неповољан курс долара према КМ-у (јер је половина отплате дуга БиХ номинована у доларима).

Бруто девизне резерве на крају 2009. године износиле су 6,21 милијарди КМ. Исте су забиљежиле благи пад (82,4 милиона КМ или 1,3%) у односу на стање на крају 2008. Највећи допринос смањењу девизних резерви дали су смањење извоза, значајно смањење прилива по основу страних инвестиција, смањење прилива из иностранства грађанима као и смањење стране пасиве комерцијалних банака (која углавном представља приливе банкарском сектору од мајки банака из

⁴⁶ Односи се на бх. резиденте запослене у иностранству на сезонским пословима, али и у амбасадама и међународним организацијама у БиХ.

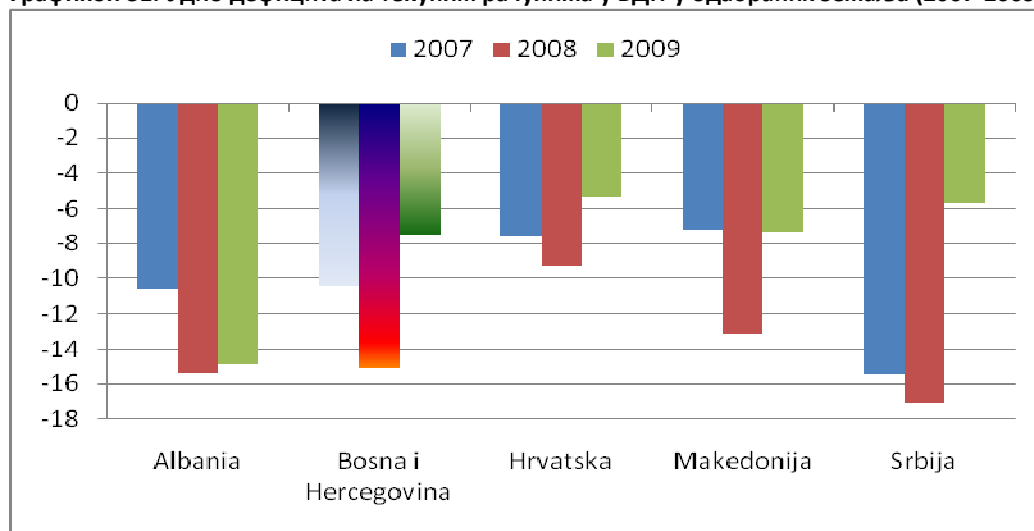
⁴⁷ Чине га камате на дуг, исплаћене дивиденде (или дугови) страним улагачима и задржане зараде банака са директним улагањем у БиХ.

иностранства). Са друге стране, много мање него иначе се трошило на увоз роба и услуга тако да су на крају узевши у обзир претходно споменуто, девизне резерве остале готово непромијењене.

Регионална успоредба дефицита на текућем рачуну

И на послијетку слиједи кретање дефицита на текућим рачунима у проценту од БДП-а земаља у региону од 2007-2009. године, гдје се види да су високи дефицити који су постојали у прошлости нагло смањени у 2009. години (са изузетком Албаније). Занимљиво је да су БиХ и Србија у највећој мјери успјеле да сниже учешће дефицита на свом текућем рачуну у БДП-у.

Графикон 31: Удио дефицита на текућим рачунима у БДП-у одабраних земаља (2007-2009)

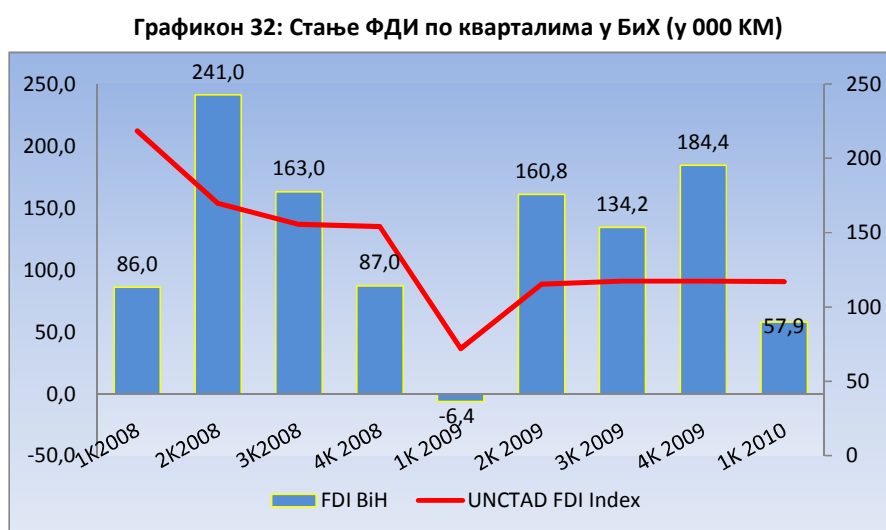

Извор: DG ECFIN, ЦББХ

V СТРАНЕ ДИРЕКТНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ

Директна страна улагања (FDI) у првом кварталу 2010. године биљеже опоравак пратећи лагани опоравак свјетске економије. Према подацима Министарства вањске трговине и економских односа у БиХ страна улагања у првом кварталу 2010. године су износила 57,9 милиона КМ што представља охрабрујући позитиван знак поредећи овај износ са негативним⁴⁸ износом од 6,4 милиона КМ у првом кварталу 2009. године. Улагање у првом кварталу 2010. године је ипак мање за 33% у односу на улагање у истом периоду 2008. године.

Према подацима UNCTAD-а, „FDI Global Quarterly Index“⁴⁹ за први квартал 2010. године је стабилан и практички непромјењен у односу на вриједност индекса у задњем кварталу 2009. године мада и даље износи нешто више од половине (53,54%), у односу на ниво из првог квартала 2008. године.

Извор: MBTEO и УНЦТАД

Иначе према досадашњој пракси улагања у БиХ може се закључити да је њихов обим током године најнижи током првог и трећег квартала тако да се у сљедећим, посебно у другом кварталу очекују већи износи директних страних улагања него у претходном периоду.

Карактеристика регистрованих директних страних улагања у првом кварталу 2010. године је у њиховом ниском нивоу и углавном се ради о докапитализацијама, повећању капитала раније основаних компанија друштава које чине 80,3% док се на оснивање нових компанија односи 19,7% од укупно регистрованог капитала. Ако ови подаци упореде са стањем у 2009. гдје се 66,4% улагања односило на докапитализацију постојећих, видљив је у структури ФДИ (докапитализација постојећих у односу на нова⁵⁰) и даље је повечани опрез страних улагача према улагањима у нове пројекте.

⁴⁸ веће повлачење него улагање страног капитала

⁴⁹ UNCTAD у Global Investment Trend Monitor -у објављује FDI Global Quarterly Index -индекс базиран на подацима у више од 60 земаља највећих ФДИ приматеља које заједно представљају више од 90% укупних ФДИ у свијету.

⁵⁰ Greenfield пројекти, спајања и аквизиције

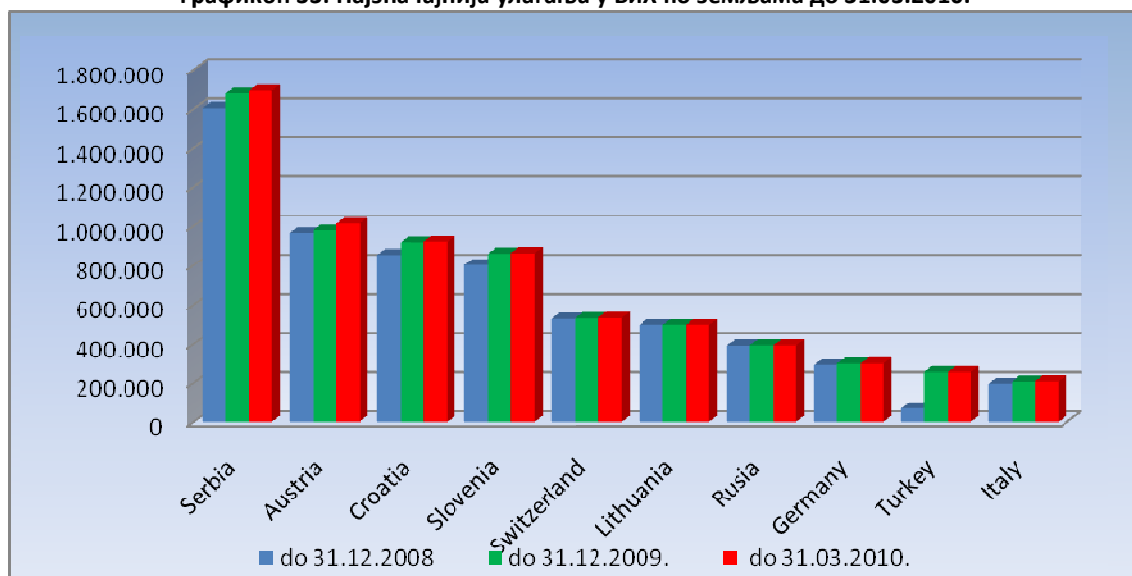
Највећа улагања се односе на друштва „Нуро Alpe Adria Leasing“ д.о.о. Сарајево 20,5 милиона КМ-повећање капитала(Аустрија) , „Нуро Alpe Adria Bank,, дд Мостар 10,0 милиона КМ повећање капитала (Аустрија), АД „Косиг Дунав Осигурање“ Бања Лука 6,8 милиона КМ(Србија), „Нуро Alpe Adria Bank“ АД Бања Лука 5,0 милиона КМ(Аустрија) и Inving Invest Injžinjering доо Приједор 2,8 милиона КМ(Кипар).

Најзначајнија улагања (по земљама) у првом кварталу 2010. године односе се на:

- Аустрија 37,1 милиона КМ (53,3%)
- Србија 15,8 милиона КМ (22,7%)
- Хрватска 3,4 милиона КМ (4,9%)
- Кипар 3,1 милион КМ (4,5%)
- Словенија 2,9 милиона КМ (4,1%)
- Швајцарска 2,7 милиона КМ (3,9%)

што чини 93,5% укупних улагања у првом кварталу 2010 године.

Графикон 33: Најзначајнија улагања у БиХ по земљама до 31.03.2010.

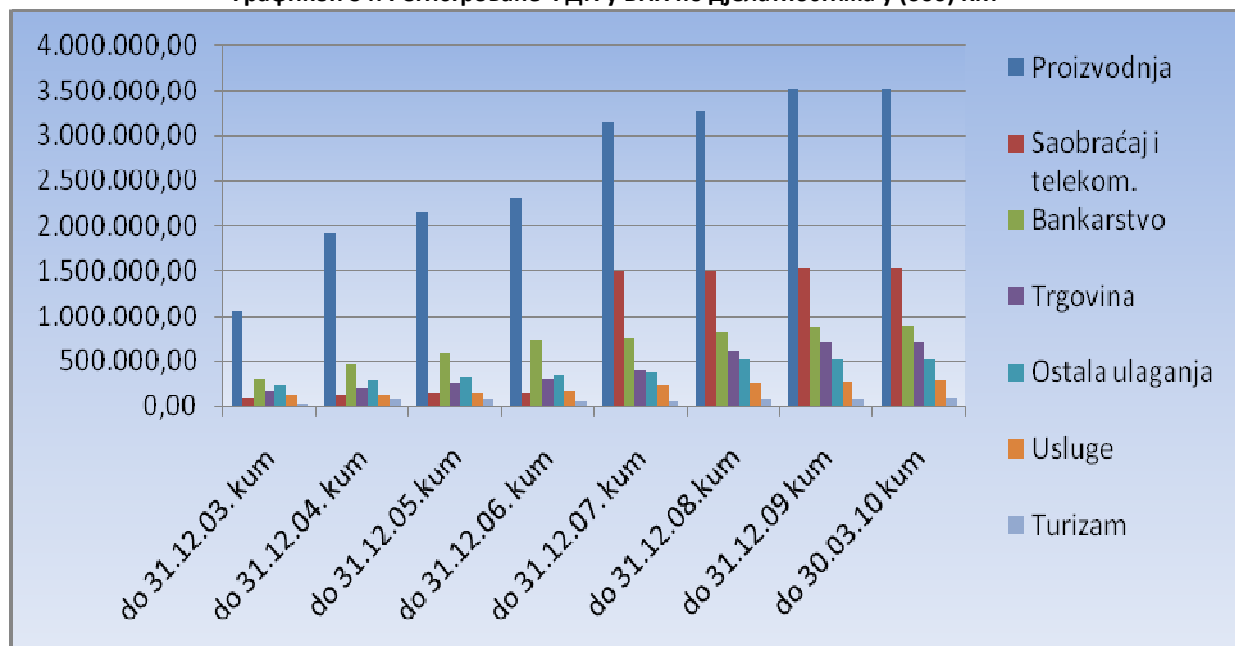
Извор: MBTEO

Регистровани укупни страни капитал претежно се односи на улагања у област банкарства и лизинга 51,2% (Нуро Alpe Adria Leasing доо Сарајево 20,5 милионаКМ, Нуро Alpe Adria Bank Мостар 10 милиона КМ) и осигурања 9,8% (АД Косиг Дунав Осигурање Бања Лука 6,8 милиона КМ).

Област производње је учествовала са 14,2%, гдје се посебно истичу Inving Invest Injžinjering доо Приједор 2,8 милиона КМ (Индустријска керамика-изолатори), Хепок доо Мостар 2,5 милиона КМ(пољопривреда), Хемофарм АД Вршац 1,7 милиона КМ (хемијска индустрија-лијекови), ЕФТ ХЕ Улог доо Калиновик 6,9 милиона КМ (ел. енергије).

Остала улагања учествују са 24,8% од којих се највише истичу Philip Morris ВН доо Сарајево 1,6 милиона КМ(услуге-трговина), Интерспорт БХ доо Сарајево 1,6 милиона КМ(услуге-трговина), Балкалот доо Лакташи 1,0 милиона КМ (услуге-игре на срећу)

Графикон 34: Регистроване ФДИ у БИХ по дјелатностима у (000) КМ

Извор: MBTEO

Смањење директних страних улагања од 68,6% у односу на задњи квартал 2009. године треба посматрати више у свјетлу сезонских осцилација него као наговјештај смањења интересовања страних инвеститора узрокованог глобалном економском рецесијом. Улагање у првом кварталу 2010. године је веће за 64,3 милиона КМ у односу исти прериод у 2009. години, што показује почетак постепеног повратка страних инвестиција у БиХ. На улагање утиче застој у процесу приватизације држаног удјела у власништву неких стратешких државних предузећа мада је код оних најпрофитабилнијих (из области телекомуникације и енергетике) тај процес одложен на неодређено вријеме. Најава великих инвестиционих улагања у области енергетике по принципу заједничких улагања са страним партнерима би у наредном периоду требала знатно да повећа и директна страна улагања у Босни и Херцеговини.

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
DIREKCIJA ZA EKONOMSKO PLANIRANJE

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА
ДИРЕКЦИЈА ЗА ЕКОНОМСКО ПЛАНИРАЊЕ

BOSNIA AND HERZEGOVINA
COUNCIL OF MINISTERS
DIRECTORATE FOR ECONOMIC PLANNING

ДОДАТАК

Јануар – март 2010.